Novo mesto, 28. avgusta 1953

Štev. 34 Leto IV

Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto. — Izhaja vsak petek. — Odgovorni urednik Tone Gošnik. — Uredništvo in uprava: Novo mesto, Cesta komandanta Staneta 25. — Poštni predal 33 — Telefon uredništva in uprave 127. — Tekoči račun pri Narodni banki v Novem mestu: 616-T-184. — Letna naročnina 500 din, polletna 250 din, četrtletna 125 din. — Tiska tiskarna »Slovenskega poročevalca« v Ljubljani

Cena 12 din

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnomelj, Kočevje in Novo mesto

Dolenjska prisrčno pozdravlja primorske brate in sestre:

NA SVIDENJE NA OKROGLICI

Vsa Slovenija, zlasti pa naša Primorska, se mrzlično pripravlja na veliko proslavo desete obletnice priključitve Primorske k Sloveniji in ustanovitve primorskih brigad, ki bo letos 5. in 6. septembra na Okroglici pri Gorici. To ne bo samo praznik Primorske in Slovenije, to bo praznik nove socialistične Jugoslavije, ki kot prostovoljno združenje jugoslovanskih narodov z enako ljubeznijo gleda vse svoje predele, zlasti pa obmejne.

Pred desetimi leti se je primorsko ljudstvo otreslo 25-letne fašistične tiranije, ki ga je z vsemi barbarskimi metodami hotela odtrgati od svojega, s krivično mejo ločenega matičnega naroda. Primorsko ljudstvo je ves čas, odkar je bilo od leta 1918 proti svoji volji potisnjeno v krempije rimske volkulje, kazalo odločno narodno zavest, ki je ni moglo zatreti še tako nasilje. Ko je fašistični val od vseh strani leta 1941 zagrnil Jugoslavijo, je uporni duh primorskega ljudstva prišel še bolj do izraza. Skupno z vsem slovenskim ljudstvom in ostalimi jugoslovanskimi narodi so pričeli oboroženo borbo na življenje in smrt ter skupno z njimi za ceno neštetih žrtev izbojevali veliko zmago: za vedno so izgnali tujega vsiljivca ter se priključili materi Sloveniji in Jugoslaviji. To je bilo v septembru 1943 po italijanski kapitulaciji. Odlok o priključitvi Primorske k Sloveniji je najprej izdal Pokrajinski odbor OF za Primorsko, potrdila pa sta ga še prvo zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda v Kočevju in drugo zasedanje AVNOJ v Jajcu.

Po tem zgodovinskem dogodku so Primorci še bolj trdno zgrabili orožje. Vedeli so, da vojna še ni končana. Po 9. septembru 1943 so zrasle na Primorskem kot v ostalih krajih Jugoslavije nove brigade. Tisoče borcev in bork Primorske je nadaljevalo borbo v sklopu enot NOV in POJ do končne zmage nad fašizmom. Slavne strani naše zgodovine so s svojimi boji pisale primorske brigade: Kosovelova, Gregorčičeva, Vojkova in druge, slavne strani sta pisala IX. korpus in 31. divizija z neštetimi borbami od Triglava, preko Trnovskega gozda, okrog Snežnika pa vse do predmestij Gorice in Trsta ter skrajnega juga Beneške Slovenije.

Po vsej Primorski postavljajo te dni velike slavoloke, prav take ali še večje kot leta 1945 ob osvoboditvi, prav tako kot smo jih lani postavljali na Dolenjskem za veliki praznik prvih štirih slovenskih partizanskih brigad v Dolenjskih Toplicah. Kakor lani v Dolenjskih Toplicah, tako se bodo letos stotisoči ljudi zbrali na Okroglici pri Gorici, da dostojno proslave največji praznik naše sončne Primorske. Za dostojen sprejem je vse pripravljeno.

*

Tudi Dolenjci se bomo udeležili zgodovinskega slavja na Okroglici. Iz novomeškega okraja je dosedaj prijavljenih nad 1.500 udeležencev. Številne so prijave iz Bele krajine in s Kočevske. Na proslavo se bomo odpeljali z dvema posebnima vlakoma in najmanj desetimi kamioni. Novomeški taborniki bodo potovali na Primorsko s šotori. Udeleženci iz Bele krajine se bodo priključili posebnim vlakom iz Novega mesta, potovali pa bodo tudi z rednimi vlaki in kamioni. Za udeležence proslave na Okroglici je odobren 75 % popust na železnici.

Pridite — na Okroglici na veselo svidenje! Naj žive primorske in prekomorske brigade NOV! Naj živi hrabro primorsko ljudstvo v svobodni domovini — Titovi Jugoslaviji!

Partizanski pohod (Slika iz muzeja NOB)

V Beli krajini bodo kandidirali Toneta Šuštaršiča in Martina Žuglja

Z ozirom na število prebivalstva bodo v črnomaljskem okraju volili dva poslanca za Ljudsko skupščino Slovenije, za Zvezno Ljudsko skupščino pa bosta okraja Kočevje in Črnomelj skupno volila enega poslanca. Množične organizacije v Beli krajini že razpravljajo o volitvah in kandidatih. Pobudo za to je dala razširjena seja okrajnega komiteja ZKS.

Množične organizacije zastopajo mnenje, naj bi bila kandidata okraja za Ljudsko skupščino Slovenije tovariša Tone Suštaršič — Tine Železnik in Martin Žugelj. Oba sta v Beli krajini dobro poznana. Tone Suštaršič, po poklicu železniški delavec, je že dolgo pred vojno prihajal v Belo krajino, kjer je imel zveze z najstarejšimi komunisti in z njimi vred budil politično in borbeno zavest belokrajnskega človeka. Sovražna okupacija ni zaustavila njegovega dela v Beli krajini, pač pa ga samo še pospešila. Od samega začetka okupacije je bil med belokrajnskimi prevoborci ter z njimi organiziral splošen upor proti okupatorju že sredi leta 1941, ko je bila organizirana prva belokrajnska partizanska četa. Tone Suštaršič tudi po vojni ni pozabil Bele krajine, saj ga vidimo skoraj na vsaki seji okrajnega ljudskega odbora, Socialistične zveze ali Zveze borcev. Tudi dosedaj je bil ljudski poslanec za metliški sektor. Preprost kot vedno, se tudi danes s preudarno besedo zavzame za Belo krajino in je eden izmed ljudi, ki se odločno zavzemajo za njen gospodarski napredek.

Še bolj kot Suštaršiča poznajo Belokrajnci Martina Žuglja, saj je njihov rojak. Doma je iz Gornjih Dobravic pri Metliki. Tudi njega srečamo med organizatorji narodnoosvobodilnega gibanja v Beli krajini že v jeseni 1941. Ves čas vojne je bil organizator in politični aktivist na raznih odgovornih mestih, prav tako pa tudi po vojni. Sedaj je sekretar okrajnega komiteja ZKS v Črnomlju, pred tem pa je bil na enakih položajih v Krškem in Novem mestu.

Glede kandidata za poslanca v Zvezno Ljudsko skupščino se množične organizacije črnomaljskega okraja razgovarjajo z organizacijami kočevskega okraja, ker bodo skupno volili enega poslanca. Najprimernejši kandidat za oba okraja bi bil tovariš Matija Maležič - Ciril. Doma je iz ribniške doline. Med vojno je bil leta 1944 dalj časa sekretar okrožnega odbora OF za Belo krajino. Po vojni je bil predsednik ljud. odbora mestne občine Ljubljana, pozneje pa organizacijski sekretar Glavnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije.

V Črnomlju so že postavili volilno komisijo, ki bo skrbela za tehnično izvedbo volitev. O pripravah na volitve in kandidatih živo razpravljajo na razširjenih sejah občinskih odborov SZDL, nato pa bodo o njih razpravljali še na zborih volivcev, ki bodo potrdili kandidature.

Med novomeškimi tekstilci

Sedeminštiridesetega so »gradisovci« na novomeških tleh pri Bršljinu dogradili eno največjih tekstilnih tovarn v Sloveniji. Gradnje je investirala država, vendar so investicije prezgodaj usahnile; skrb za drobne prizidave, prezidave in dograditve, kakor tudi za čistilne naprave leži na ramah tovarniškega kolektiva. Čistilne filtre pravkar izdelujejo »Pionirjevci« mehanične delavnice. Tovarna naj bi predelovala bombaž in izdelovala vigogna prejo, toda novi, svetli in moderni tovarniški prostori so bili kmalu natrpani s tkaninami in predilnimi stroji različne starosti in različnih konstrukcij in... tovarna je začela izdelovati volnene izdelke.

»Zato tudi nimamo primernega skladišča, premajhno je. Nekaj vagonov volne je zunaj poslopja pod zasilno streho« Obratovodja predilnice Luka Dolenc ne tiči v športni majici s številko na hrbtu, kakršen se navadno predstavlja Novomeščanom na odbojkarskih tekmah: v zamaščeni delovni obleki me spremlja po tovarniških oddelkih in me s strokovnim izrazoslovjem uvaja v tekstilno stroko. Skladišče.

»Stanično volno uvažamo. Ta je, — bela! Rada se razbarva, zato jo prepojimo s posebno snovjo, ki jo izdelujemo v Jugoslaviji in ima to lastnost, da postane volna trpežnejša in se pri predenju manj trga.« Dokaj prostrano skladišče je do stropa natrpano z balami volne. Zanima me, od kje vse prihaja.

»Do pred kratkega smo jo kukovali po Primorski in Dalmaciji. Bila je slabša od te. Ta je vojvodinska. Najboljša domača volna je, vendar... Glej, to smo uvozili!« Skoraj do sape ne morem, tako sem presenečen nad razliko. Uvožena volna je snežnobela in čista, vojvodinska pa nerazčesana, v umazanih kosmih. — Na dvorišču sva.

»Tu dekleta volno sortirajo. Grobe vršičke, najostrejšo volno, ki nam nič ne koristi, izvažamo. V inozemstvu izdelujejo iz nje preproge in konjske odeje.« Potem sem radoveden in mi ni prav zakaj bi tovarna raje ne nakupovala volno v Beli krajini in bi ne bilo treba ne diviz ne stroškov za prevoz, pa tudi ovčerejci bi si gospodarsko opomogli.

»Lepo se to sliši in radi bi jo, če bi kmetje nekoliko bolj skrbeli za kakovost volne, kakor skrbijo. Ovce parijo med seboj neglede na barvo, ki jo imajo. Potem bi nam pa prodajali volno, ki ni ne bela, ne črna. Ovce tudi molzejo, kar škodljivo vpliva na rast volne. Zato bodo morali rediti ovce samo zaradi mleka, ali samo zaradi volne, obojega, mleka in dobre volne ovca ne more dajati!«

»Volno je treba še vso preprati. Rad bi si tiste prostore ogledal!«

»V naši tovarni jih ni. Volno peremo v drugih tovarnah. Prevoz, železnica, to nam jemlje denar. Samo prevoz enega vagona volne nas stane 30.000 dinarjev; a tovarna potrebuje na vagone volne. Toda z desetim oktobrom bo vse drugače. Pralnico bomo dobili.«

»Kje neki?«

»Tu, kjer pravkar stojiva, bo 19.40 m dolg stroj, prvi te vrste v Jugoslaviji. Dela nam ga »Skip« v Ljubljani. Prav mi smo jih pripravili do tega. To dvorišče bo velika hala s stekleno streho. Pralnica nam bo prihranila okrog 110 dinarjev pri kilogramu volne. Pa tudi nič več trdega rokodelskega dela ne bo!«

Gledava, kako delavka z vilami pobira volnene kosme iz kadi in jih spušča na kup. Že sva v prostoru kjer volno barvajo in sušijo. V načrtih imajo modernejšo sušilnico. Gledava barvalni stroj, ki pobarva na uro 200 kg volne. Strene za pletenje v raznovrstnih nežnih barvnih odtenkih udarjajo v oči. Potem naju vodi proces proizvodnje v mešalnico. Tu se volna med seboj meša po kakovosti in barvi, vzporedno s tem pa prepaja s trgalnim oljem.

Volno je treba prepojiti, da jo je laže predelovati. Doslej je hodil med volnenimi plastmi kdo izmed delavcev in jo škropil s kanto za zalivanje, a zdaj.« Ogledujeva si čudno »mašinerijo«, montirano na zid, okrog katere se motajo platnene cevi:

(Nadaljevanje na drugi strani)

Druga pomlad na Kočevskem

Sonce pripeka z veliko močjo. Prva košnja, ki je bila letos več kot dobra, je že zdavnaj pri kraju. Začela se je že košnja otave, ki bo tudi dala lep pridelek. Žetev pšenice je v glavnem pri kraju, še nekaj dni in na vrsti bo oves. Žitna letina bo srednje dobra. S krompirjem bo slabše. Spomladi in še tja v prvi polovici poletja je bilo preveč dežja, nato je prišla še krompirjeva plesen in drugi krompirjevi škodljivci, precej škode je napravil tudi koloradski hrošč, zato bo pridelek krompirja prej pičel kot dober. Sadja bo kljub spomladanski pozebi precej, tako nekako srednja letina se nam obeta.

Kočevski gozdovi so nekako šele v polovici poletja prav ozeleneli. Spomladi jih je posmodila slana in pozeba tako, da se dolgo časa niso mogli opomoči. Toda rastline so trdožive sonce je dalo moč sokovom in listje je na novo zbrstelo. Prava pomlad se je takorekoč začela na Kočevskem šele pred nedavnim. V kočevskih gozdovih že vlada zatišje. Z gozdovi — zelenim zlatom, je treba štediti, v prvih povojnih letih se je več posekalo kakor pa je bilo prirastka. Toda v zvezi s štednjo v gozdovih se pojavlja drugo vprašanje; kam z delovno silo — gozdnimi delavci, ki ne znajo drugega kakor tesati, drvariti, žgati oglje, »furati«? Tudi za te ljudi (njih število gre v stotine) bo treba najti primerno zaposlitev. Kam? Domača obrt ima tradicijo, ima bodočnost. Naloga odsekov za domačo obrt pri kmetijskih zadrugah bo odslej več kot odgovorna, da te ljudi postopoma vključi v proizvodnjo domače obrti. Treba bo organizirati tečaje. Nekje bo treba izvrtati sredstva za gradnje novih delavnic, za nakup strojev. Dejavnost domače obrti bo treba razviti do najvišje mere, ki bo dajala kruh vsem tistim, ki danes zaskrbljeno gledajo in se drug drugega vprašujejo: »Kaj bo pa sedaj, ko ne bo več dela v gozdu?«

Na Kočevskem so najboljši pogoji za uspešno živinorejo. Zadružniki v Dobrempolju in Velikih Laščah so nam lahko primer zato. Poleg živinoreje bo treba misliti na izboljšanje travnikov, melioracijo potokov, zasejati bo treba več njivskih površin z deteljami in opustiti manj donosne kulture.

Kočevska je bila v zadnji vojni med najbolj opustošenimi pokrajinami v Sloveniji. Skoraj polna štiri leta so okupatorji od zelenih uniform laške vojske do plavih belogardistov ubijali, rušili in zažigali. V znani Roški ofenzivi so gorele tri tedne vse vasi na Kočevskem. Na desetine vasi je bilo skoraj popolnoma uničenih. Tudi metropola kočevske deželice — Kočevje je bila težko prizadeta. Začela so se trda leta obnove, borba po osmih letih še ni popolnoma dobojevana. Težki milijoni so bili vloženi v obnovo stanovanjskih in gospodarskih poslopij, šol in drugih zgradb. Obnavljajo se vodovodi, ceste. Kočevje iz dneva v dan spreminja lice. Priganja ga čas. Do velikega praznika slovenskega naroda — 10. obletnice zasedanja Zbora odposlancev slovenskega naroda, ki bo v prvih dneh oktobra v Kočevju, je le še kratek čas. Čeprav mesto do tega časa ne bo povsem obnovljeno, kar bo v glavnem vzrok pomanjkanje finančnih sredstev, bodo vendar obiskovalci videli veliko novega in obnovljenega v nekdaj razdejanem mestecu ob Rinži. In ne samo v Kočevju. Tudi Ribnica dobiva vedno lepše lice. Delavci ribniškega gradbenega podjetja z vso vnemo hite z gradnjo novega poslopja, v sredini Ribnice pa se iz dneva v dan hitreje dviguje ponosna stavba — Trgovski dom, ki bo ena izmed največjih in najlepših gradenj na Kočevskem. Obnova in nove gradnje lepo napredujejo tudi v Sodražici, Loškem potoku in drugje. Do praznika v oktobru bi se Kočevska rada iznebila sledov zadnje vojne. Težko jim verjamemo, da bodo popolnoma uspeli, toda rana razdejanja bo občutno manjša.

V dneh kočevskega slavja pohitimo v ta prelepi košček slovenske zemlje, posejan s tolikimi grobovi najboljših slovenskih sinov in hčera, da proslavimo veliko obletnico. Pohitimo v kočevsko deželico, v kraje, kjer je pomlad novega ustvarjalnega dela v vsej pestrosti in velikem delovnem zaletu.

Karel Oražem

Za praznik Primorske je čedalje več prijav

Po zadnjih podatkih računajo, da se bo udeležilo proslav na Okroglici okrog 110.000 prebivalcev primorskih okrajev. Ker štejejo primorski okraji okrog 185.000 ljudi, se bo proslave udeležilo torej 60 odstotkov vsega prebivalstva. V teh številkah ni všteta udeležba jugoslovanske cone STO. Iz postojnskega okraja bo šel na proslavo vsak četrti prebivalec.

Od tedna do tedna

Mosadik aretiran in obtožen, a perzijski šah Riza Pahlevi se je vrnil iz Rima in zasedel prestol.

Komaj se je Mosadikov položaj v Perziji navidezno utrdil in komaj je svet zaživel v prepričanju, da bo perzijsko ljudstvo samo imelo koristi od bogatih naftnih polj, že je v svet udarila vest, da je general Zahedi z vojsko organiziral državni udar in prevzel oblast najprej v Teheranu, nato pa po vsej Perziji. Dr. Mosadika samega so šahovi pristaši obkrožili v njegovi lastni hiši in Zahedi je izdal povelje, naj Mosadikovo utrdbo z letalskimi napadi spremene v prah, če bi se sam ne predal. Ljudstvo vsega sveta je pred tednom dojemalo krvavo tragedijo: garda in šahove čete obkoljujejo vladna poslopja, aretirajo ministre, množica raztrga Fatemija, Mosadik je še vedno v bunkerju, da bi se branil do zadnjega strela, na ulicah padajo ljudje, število mrtvih in ranjenih narašča in vznemirljive brzojavke razburjajo.

Dr. Mosadik se bo moral zagovarjati pred vrhovnim sodiščem ...

za »zločin razpihovanja upora proti legalni vladi.« Zahedi je tudi izjavil, da je Fatemi, ki naj bi ga množice baje raztrgale, še živ. Komentarjev o perzijski tragediji je malo. A še v teh redkih, kolikor jih je, je izraženo zadovoljstvo, da je vladar spet dobil svoje zakonite pravice in v angleških, da bo angleški narod zdaj spet živel lepo v miru in blaginji. Med vrsticami se da tudi razbrati, da bo nova vlada v korist Perzije in Anglije uredila vprašanje angleško-iranske družbe. Zato ni čudno, da so cene delnic angleško-iranske družbe nenadoma poskočile. Angleški tisk z veseljem pozdravlja mladega perzijskega kralja na prestolu. Tudi preje, ko je perzijski šah moral zapustiti domovino in ljudstvo (kakor pač store kralji v takih trenutkih), je angleški tisk slikal šaha kot mučenika, ki mora zaradi naprednih nazorov iz domovine, medtem ko je Mosadik diktator, ki ne bo nikdar prijatelj Anglije. Le Michel Foot je v Bevanovi »Tribuni« skušal v zanimivih številkah pojasniti svojim rojakom, zakaj vse izgleda Mosadik tako diktatorski. V 40 letih je družba peščici Perzijcev plačala za abalansko nafto nekaj nad 100 milijonov funtov. Ta denar si je razdelilo med seboj le nekaj izbranih Perzijcev. Toda angleško-iranska držba je imela samo 1949. leta 100 milijonov funtov dohodkov. Tako si je družba pridržala trikrat več, kakor je plačala na račun davkov Iranu, a prav toliko je spravila v zakladnice tudi angleška državna blagajna. Foot trdi, da je bil dr. Mosadik pošten in spreten, čeprav nekoliko trmoglav predstavnik perzijskega nacionalizma. Izkoriščanje, proti kateremu se je boril, je nekaj, kar se v sodobnem svetu ne more več obdržati, pa ga naj kdorkoli že tako vneto zagovarja.

Angleži sicer ne bodo spremenili svojega mnenja o Mosadiku »diktatorju in sovražniku Anglije«, ker je na naftovodu zaprl vse pipe, tako da zdaj ta studenc nič več ne polni državne blagajne. Tudi angleški davkoplačevalci Mosadika ne bodo pozabili, saj so morali vplačati 50 milijonov funtov, ki jih angleški državni blagajni manjka, odkar je Anglija s Perzijo sprta. Toda Anglija bo slej ko prej morala računati s tem, da se prednjeazijskih narodov ne da več miriti z obljubami, ampak le s pošteno politiko.

Jutri in pojutrišnjem na gasilsko proslavo v Kočevje!

Gasilci okraja Kočevje so pripravili za 29. in 30. avgust v Kočevju veliko gasilsko prireditev v počastitev 10. obletnice zbora slovenskih odposlancev. V soboto 29. avgusta zvečer bo kulturno - prosvetni program. Nastopili bodo: rudniška godba iz Kočevja — gasilska godba Ribnica — Sodražica, folklorna skupina kočevskega rudnika in folklorna skupina kulturno-umetniškega društva iz Velikih Lašč. Svojo udeležbo je obljubil tudi pevski zbor iz Dolenje vasi, ki uživa lep sloves in se bo prav gotovo dobro odrezal.

V soboto zvečer bodo imeli gasilci po koncertu nočne vaje. Pokazali bodo izvežbanost v reševanju ljudi. V nedeljo ob 5 bo zaigrala budnica, ob 7.45 pa bo sprejem gostov na kolodvoru. Popoldne ob 13. uri bo gasilsko zborovanje,

Za to prireditev pričakuje Kočevje velik obisk udeležencev od blizu in daleč.

A. P.

Tečaj za operaterje ozkih kino projektorjev

Izvršni odbor Ljudske prosvete Slovenije in Glavni odbor Ljudske tehnike bosta priredila 1., 2. in 3. septembra v Ljubljani ter 7., 8. in 9. septembra v Mariboru tečaja za operaterje ozkih kino projektorjev. Tečaj v Mariboru bo prirejen za udeležence iz Maribora in sosednjih okrajev. Na programu je praktično ravnanje s projektorji in nekaj teorije. Vabimo vse šole, organizacije in podjetja, ki imajo na razpolago ozke kino projektorje, da pošljejo svoje zastopnike na tečaj. Stroški za tečaj znašajo 210 din. Prijave za oba tečaja naj interesenti pošljejo na Izvršni odbor Ljudske prosvete Slovenije, Ljubljana, Miklošičeva cesta 7-I.

Priprave za volitve v Kočevju

Tudi v Kočevju so začeli v zadnjih dneh s pripravami na bližnje volitve v Zvezno in republiško ljudsko skupščino. V teh dneh bodo po podjetjih zbori volivcev, kjer se bodo pogovorili o kandidatih, ki bi prišli na listo na volitvah za zbor proizvajalcev. Predvideno je, da se bo letos število članov zbora proizvajalcev povečalo od dosedanjih 26 na 31.

K.

Tekstil se bo pocenil od 10 do 15 %

Odbor za gospodarstvo Zveznega izvršnega sveta je izdal odlok o znižanju dosedanje stopnje akumulacije in skladov v tekstilni industriji. Trgovska podjetja upajo, da bo ta sprememba pri obdavčenju tekstilne industrije vplivala na prodajno ceno tekstilnega blaga. Tekstil se bo pocenil za 10 do 15 odstotkov. Odbor za gospodarstvo Zveznega izvršnega sveta je znižal stopnjo akumulacije zaradi povečanja proizvodnje in izkoriščanja zmogljivosti tekstilne industrije v letošnjem gospodarskem letu. Znižanje cen tekstilnega blaga je pomemben napredek, saj večino tekstilnih surovin uvažamo, v plačilni bilanci pa imamo velike težave.

VREMENSKO POROČILO

za čas od 28. VIII. do 4. sept.

Koncem tekočega tedna in v prvi polovici naslednjega tedna nekajkrat padavine. Vmes 1—2 dni razjasnitev, v drugi polovici naslednjega tedna lepo vreme.

Prinašamo fotografiji dveh spomenikov, postavljenih v spomin talcem: prvi stoji v Radohovi vasi na kraju, kjer so italijanski okupatorji 28. aprila 1942 ustrelili prve talce v tako zvani »Ljubljanski pokrajini«. Savinškov »Talec« je bil odkrit v Novem mestu letos 22. julija in je posvečen spominu vseh talcev Novega mesta in Dolenjske, ki so v letih NOB žrtvovali za svobodo svoja življenja

Seznam padlih borcev in žrtev sovražnih napadov s področja mestne občine Novo mesto

Objavljamo seznam borcev in žrtev, ki so v letih 1941—1945 izgubili življenje v boju z okupatorji ali zaradi vojaških akcij sovražnika. Prosimo vse Novomeščane doma in izven Novega mesta ter vsakogar, ki kaj ve o padlih ali umrlih Novomeščanih (onih, ki so v teh letih imeli stalno bivališče v Novem mestu), da vsako pomanjkljivost, netočnost ali napako, (ime, kraj in dan smrti i p.) takoj javijo uredništvu lista ali Dolenjskemu muzeju. Opozarjamo vse, da bo ta imenik napisan tudi na začasne plošče in razstavljen v lopi na Vratih.

PADLI BORCI

V boju z Nemci padel aprila 1941: RECELJ JOZE, 39 let, akt. konj. kap. bivše jugoslovanske vojske, Vinica pri Čakovcu 1941.

I. teren 1942—1945,

ČERNOS RAJKO, 23 let, stud. med., Ljubljanska 26. Beograd 12. II. 1945. — DULAR JOZE, 20 let, dijak, Tavčarjeva 5, ujet pri Kočevju, odpeljan v Minsk, umrl 1945. — DRASLER JOZE, 73 let, viš. pis. ofic. v pok., Seidlova, na položaju, Podstenice nov. 1943. — FERFOLJA SLAVKO, 19 let, mehanik, Cankarjeva 28, pri Sorici pri Vipavi 3. XII. 1944. — ILOVAR MARJAN, 19 let, brivec, Cankarjeva št. 23, v Drašiči pri Metliki. — ILOVAR ANTON, 22 let, trgovec, Cankarjeva 23, pri Prečni 14. VI. 1942. — KOVAČIC IVAN, 21 let, dijak, Cankarjeva 10, padel 1943. — PETRIC MAKS, 19 let, dijak, Ločenska c. 8, Straža 27. III. 1942. — Dr. POLENSEK IVO, 31 let, odv. kand., Tavčarjeva 6, padel 20. V. 1943. — REMS BOGOMIL, 36 let, tajnik cest. odbora, Seidlova štev. 9. — SEGEDIN FRANC, 36 let, brivec, Gerdešičeva, pri Straži 28. XI. 1944. — TURK DRAGO, 16 let, dijak, Ljubljanska 27, pri Boštanju 17. X. 1943.

II. teren

BOCK ERNEST, 21 let, dijak, Vrhovčeva 1, v Mršeči vasi, septembra 1943. — DURINI VIKTOR, 28 let, absolvent gost šole, Glavni trg 15, na Rogu 31. III. 1943 (padel v prepad). — DURINI MARJAN, 24 let, trg. pom., Glavni trg 15, na Rdečem kamenu pri Kočevju 27. X. 1943. — FRANA LJUDMILA, 21 let, dijakinja, ustreljena v Ajdovcu od Bečga 26. VII. 1944. — JAKSE FRANC, 25 let, študent, Ljubljanska 19, na Otoč vrhu pri Primskovem 16. VI. 1944. — JEREB DUSAN, 34 let, veterinar, Kapucinski trg, Vel. Lipovec 12. III. 1943. — KOSIR LJUBOMIR, 18 let, dijak, Glavni trg, ob progi pri Trebnjem 14. XI. 1943. — PER CVETO, 18 let, zasebnik, Ljubljanska 19, ustreljen med Novo goro in Hmeljnikom. — PERSINA ALOJZ, 54 let, mizar, Ljubljanska 22, v Žužemberku ubit od Bečga 3. VIII. 1943. — POLAJNAR ZINKA, 30 let, učiteljica, Gerdešičeva, ustreljena od Nemcev na Primorskem 29. IX. 1943. — SELIŠKAR LADISLAV, 39 let, žel. urad., Glavni trg 2, med Bučko in Rako 12. X. 1943. — STEPIŠNIK ROMAN, 26 let, železničar, Glavni trg, pri Višnji gori junija 1944. — URBANIJA ANTON, 25 let, delavec, Ljubljanska 13. — ZAGAR JOSIP, 23 let, miz. pom., Solska 1, Nova vas pri Višnji gori l. 1944.

III. teren

BAJER ANTON, 20 let, miz. pom., Breg 12, na položaju. — BORSNIK STOJAN, 21 let, maturant, Mej vrti 6, na Vel. Lipovcu 27. X. 1943. — GROM SAVO, 18 let, dijak, Florijanov trg 5, ranjen pri Brezovi rebri, ujet in ustreljen v Globodolu. — GROM SMILJAN, 19 let, dijak, Florijanov trg 5, v Martinji vasi 26. X. 1943. — GROM STOJAN, 37 let, sod. zvan., Florijanov trg 5, pri sv. Luciji na Primorskem oktobra 1943. — HOSTA METOD, (ni podatkov). — INTIHAR STANE, 21 let, dijak, Breg 8, umorjen od ustašev l. 42. — JAKOFČIČ JULIJ, 39 let, mestni stražnik, Štemburjeva, na Javorovici 16. III. 1944. — MAJER IVAN, 30 let, brivski pom., Društvena 1, v Kočevju 10. II. 1944. — MALOVIC MIRKO, 41 let, mizar, Kapucinski trg 6, ustreljen od SS-ovcev 22. X. 1943. — MEJAK STANISLAV, 25 let, dipl. pravnik, Društvena 1, Morava pri Kočevju 25. X. 1943. — MIHELIC DRAGO, 19 let, kroj. vaj., Jurja štev. 9, pri Smarjeti 1943. — MUSET ZDRAVKO, 21 let, železn., Breg 6, ranjen v borbi, umrl v bolnici v Ljubljani 21. I. 1945. — MUSET DRAGO, 16 let, dijak, Breg 6, pri Žužemberku 3. VIII. 1944. — NOVAK MARJAN, 14 let, dijak, Križatijska štev. 15, Češča vas julija 1942. — STOPAR ENGELBERT, 38 let, geometer, Društvena 2, Osredek pri Mirni peči 27. X. 1943. — VIDIC ANTON, 38 let, zidar, Breg 23, ubit od mine pri čiščenju terena 7. X. 1943. — ZAJC IVAN, 32 let, cestar, Križatijska 6, St. Rupert 13. X. 1944.

BARLE GUSTAV, 29 let, kemik, Trdinova, Sopotnica pri Škofji Loki 13. XII. 1944. — FINK JOZE, 22 let, žel. del., Irča vas 29, na Mokercu. — FINK ALOJZ, 20 let, žel. del., Irča vas 29, ob Kolpi. — GORNIK VIKTOR, 33 let, strojevodja, Irča vas 3, pri Sošicah 4. II. 1942. — GERDENC FRANC, 33 let, poročnik, Skalickijeva 12, v Podgradu 1944. —

(Konec prihodnjič)

Mladina v pripravah za svoj 5. Kongres

Plenum CK LMS je določil, da bo V. kongres LMS 10. oktobra letos v Mariboru ob deseti obletnici prvega kongresa ZSM.

Vsa mladina Slovenije v predkongresnih dnevih podvojeno dela. Okrajni komite mladine Novo mesto je na plenarnem sestanku 20. junija letos razpravljal o pripravah mladinskih organizacij za ta veliki mladinski praznik. Dne 16. avgusta se je spet sestal. Ugotovil je, da se osnovne mladinske organizacije preveč drobijo v organizacijskih pripravah, namesto da bi med članstvom [illegible] budnost in aktivnost. Predstavljalo si, da je glavno delo mladine kulturno-prosvetna dejavnost, pri tem pa pozabljajo na politično delo med mladino.

Doslej je najslabši položaj v organizacijah LMS Skocjan kljub temu, da je mladina v tem kraju aktivno sodelovala na vseh področjih gospodarskega in političnega udejstvovanja. Mladi komunisti te organizacije se izgovarjajo, da so preveč obremenjeni z ostalim delom in se zato za delo med mladino ne utegnejo zanimati. Brudar Fanika je celo na vprašanje, kaj dela mladina, odgovorila: »Pljunem na mladino!« Čudno je, kaj si ob takih izjavah misli osnovna organizacija ZKJ Skocjan in zakaj še trpi take ljudi v svojih vrstah.

V zadnjih letih je mladinska organizacija novomeškega okraja zelo napredovala. Njeno delo se ne vrti več samo okrog mladinskih sestankov, ampak se pozna na vseh poljih družbenega udejstvovanja.

Vendar pa stoje pred osnovnimi organizacijami LMS težke naloge. Vedeti moramo, da ima naša mladina častno mesto v naši veličastni borbi za našo socialistično ureditev. Zato je tembolj obsojanja vredna mladinska organizacija Luterško selo, ki je organizirala izlet sedmih mladincev in mladink na Jesenice, toda vrnili so se le štirje. Trije so pobegnili v Avstrijo. Kakšen patriotizem je bil pri teh beguncih? Zanimivo je tudi vprašanje, zakaj je organizacija LMS Luterško selo trpela v svojih vrstah take ljudi?

Mislim, da je dolžnost vseh organizacij ZKJ, SZDL, kakor tudi mladinske, da mladino vsakodnevno seznanjajo z našo pravilno potjo, z našimi napori za izgradnjo socializma, z našo trdno borbo za neodvisnost naše države in z naklepi starega, preživelega sveta, ki bi nas želel zapirati pot k napredku in srečnejšemu življenju. Ni res, da bi se mladina zanimala samo za zabavo. Če pa hočemo, da si bo mladina v naši skupni borbi za lepše življenje iskala svoje ideale, potem nam je potrebna močna revolucionarna mladinska organizacija, ki bo s pomočjo ostalih političnih organizacij in društev ustvarjala javno mnenje.

Bodimo delavnejši na vseh področjih, ker bomo le tako koristili skupnosti in utrdili socialistično zavest med našo mladino! Bodimo odločnejši v borbi proti nazadnjaštvu in proti vsem tistim, ki poskušajo slabiti naše napore za izgradnjo socializma in srečnejše prihodnjosti. V tem boju in z vztrajnim delom bomo utrdili naše organizacije in dvignili zavest in ugled LMS.

Ludvik Kebe

ODREDBA O SEJMIH v okraju Črnomelj

Okrajni ljudski odbor
Črnomelj
St. I. — 2433/24
Črnomelj, dne 5. avgusta 1953

ODREDBA
o določitvi sejmov v okraju Črnomelj

Na podlagi 38. člena Zakona o delu ljudskih odborov okrajev (Uradni list LRS št. 39/50) in na podlagi 33. člena Splošnega zakona o ljudskih odborih (Uradni list FLRJ št. 49/49) Okrajni ljudski odbor na svojem rednem V. zasedanju

odreja

Sejmi v okraju Črnomelj se dolocajo za posamezne kraje takole:

1. V Črnomlju bo sejem vsak drugi in zadnji torek v mesecu.
2. V Gradacu bo sejem vsako drugo soboto v mesecu.
3. V Metliki bo sejem vsak prvi in vsak tretji torek v mesecu.
4. Na Vinici bo sejem vsak prvi in tretji ponedeljek v mesecu.
5. V Dragatušu bo sejem drugo sredo v mesecu.
6. V Adlešičih bo sejem vsako zadnjo sredo v mesecu.

Na teh sejmih bodo kmetje prodajali živino vseh vrst, to je veliko živino, drobnico in prašiče. Dalje bodo na teh sejmih prodajali blago trgovci in obrtniki, ki bodo za tako prodajo upravičeni.

Tržni dnevi je sejmi za pujske ostanejo, kakor je vpeljano z običaji.

Ta odredba je potrebna zaradi pravilne razporeditve semanjih dni v okraju. Z njo se razveljavijo vsi predpisi občinskih ljudskih odborov, ki določajo drugačno razporeditev sejmov.

Odredba stopi v veljavo z dnem objave v Dolenjskem listu.

Predsednik OLO
l. r. Janez Žunič

Med novomeškimi tekstilci

(Nadaljevanje s prve strani)

»Priprava je čisto enostavna; dve posodi, centrifugalna črpalka, razpršilec. Več nas je delalo na tej zamisli, največ pa je prispeval Barantin, ki je izpilil razpršilec. Brezhibno dela.«

Predilnica. Selfaktorji s 440 in 450 vreteni. Vretena se enakomerno in skoraj nevidno vrte. Stiri do šesttisočkrat na minuto. Velikanski prostor razsvetljuje zvečer nešteto dvestosvečnih žarnic. Parket je čist. Pod stropom vise ogrevalne naprave. Ventilator potiska iz kleti topel zrak v te naprave. Temperatura močno vpliva na prejo: ob vlagi niti nabreknejo in se trgajo.

»Prihodnje leto bomo kupili »klima« napravo. Ta naprava nam bo omogočila, da bo prostor vedno enako topel in enako vlažen. To bo vsekakor znatno izboljšalo kakovost preje in blaga.« Ogledujeva si stroj za nadzorovanje izdelkov.

»Ta stroj že med proizvodnjo ugotavlja kakovost blaga. Izdelale so ga pomožne tovarniške delavnice. Te delavnice so tovarni neobhodno potrebne. Tri so: mizarska, kovinska in električna. In že stojiva pred strojem svojevrstne oblike. V tem prihaja tudi direktor tovarne Viktor Kodela. Obratovodja Dolenc ga vprašujoče gleda.

»Premišljujem, če že smem s to novostjo na dan.«

»Kar, zdaj ko nam je uspela!« In res. Obratovodja obrača ročico. Stroj teče.

»Že štiri mesece ga delamo. V začetku smo imeli le kup vijakov in vzmeti. Staro železje. Primerjali smo, računali, razdirali. Zdaj teče. Z njegovo pomočjo bomo prvi v Jugoslaviji izdelovali »flame« prejo. To se po domače pravi: na enobarvno podlago bo stroj v določenih presledkih nanašal novo barvno plast. Blago, ki se iz take preje izdeluje, izgleda kot poškorpljeno z eno ali tudi več barvami. Doslej smo takega uvažali.«

Vsi trije tiho poslušamo enakomerno škrbljanje zobovja - štiri mesece dela in skrbi... Čas poteka. Vtisi se gostijo, tkalnica, statve, zrak se stresa, dekleta nemirno šviga.o ob nitih in statvah, nato mokra apretura, barvilni aparat, ventilatorji, kosmatilni stroj, potem spet doma narejen strojček za rezanje odej, kupi bal, kamgarni, blago in spet blago, odeje, vzorci in natrpano skladišče.

»Takoj, ko bodo dokončno določene cene tekstilnega blaga, na katere je vplivala znižana stopnja akumulacije, bomo v skladišču laže dihali. Na zalogi imamo tako v pretežni meri le zimsko blago. Do takrat bo že urejena dvorana z neonsko razsvetljavo, kjer bomo prodajo blaga na veliko organizirali podobno kot v trgovini. Nakupovalci trgovskih podjetij bodo hodili med pulti in izbirali.«

Skozi okno gledamo na novo stanovanjsko zgradbo, ki jo je za delavce zgradila tovarna. Pogovor živo utriplje. Direktor pove, kako vse drugače bi se počutil, če bi ga ne morile dostikrat nepotrebne administrativne skrbi.

»Proizvodnja se ravna po cenah na trgu, banke pa so še vedno okostenele v administrativnih predpisih. Pogajanja za kredite in druge nepotrebne skrbi mi jemljejo dve tretjini časa; le eno tretjino ga lahko posvetim proizvodnji. Čas bi že bil, da bi se bančno poslovanje pri nas vendar že prilagodilo industrijski proizvodnji, ki zahteva hitre bančne operacije. Prav zdaj imam tak primer. Maroška vojska je naročila pri nas srajce. Toda morda nam bodo šele po dveh mesecih nakazali kredit, medtem pa se lahko kupec že stokrat premisli ali nam ga pa odje konkurenca. Tudi sezona mineva. Tako nam splavajo devize izpred nosa čisto po nepotrebnem.«

V kotu pisarne leži na stolu koc z resami.

»Vse tekstilne so se branile izdelovati take koce. Rese jim ne gredo v račun. Povpraševanje pa je veliko, posebno v Slavoniji in v obdonavskih predelih. Vojvodinske žene se zavijajo vanje. Toda mi jih bomo začeli izdelovati.« Zanima me, kaj vse še tovarna izvaža.

»Razen za nas nekoristnih ostrih volnenih kosmov še grobe odeje za Abesinijo. Obeta pa se nam, da bomo tudi z drugimi stvarmi prodrli na svetovni trg. Posebno še...« Dolencu pretrga besedo direktor, ki pove, da je komisija za ocenjevanje osnovnih proizvodnih sredstev ocenila strojni park le za 32 odstotkov zmogljivosti, da torej ni stanje v tovarni tako rožnato, kakor bi človek mislil, če pogleda moderne stavbe. Toda z različnimi drobnimi deli se da veliko...

Potem vpade v pogovor spet obratovodja Dolenc s svojim nedokončanim stavkom: ... posebno še, ko bo v oktobru začel v naši tovarni obratovati stroj, za kakršnega tekstilci v Jugoslaviji morda niti ne vedo, da obstaja. Le nekaj let je stara njegova iznajdba v inozemstvu.«

A ko se razhajamo, direktor še reče: »Takrat tudi nasvidenje. Veliko nam tisti stroj pomeni in vredno bo o njem pisati.«

Na obrežju Krke dela tekstilna tovarna »Novoteks« s polno paro. Zadnje mesece so sicer imeli zastoj v blagu, toda delavce so vseeno polno izplačevali. Presežkov in nagrad si ne delijo; investirajo jih v gradnje. Delavski svet določa posebne komisije: za finančna, proizvodna in tržna vprašanja. Tako delavstvo vse bolj odločno posega v upravljanje tovarne in se vse bolj zaveda, da je njen zakoniti lastnik. Čeprav delajo v proizvodnji strokovnjaki, z različno močno ukoreninjeno tekstilno industrijo, odlikuje celotni tovarniški delovni kolektiv neuklonljiva volja po napredku, ki se z vsakim dnem odločneje izraža v drobnih in neopaznih, toda pomembnih uspehih.

V. B.

Davčna komisija občine Rakovnik;

„udri po malih, da bomo veliki lahko dihali"!

Pritožbe proti davčnim odmeram v občini Rakovnik so upravičene — Predsedniku davčne komisije 2.956 din od hektarja, invalidu in malemu kmetu pa 4.387 din od hektarja obdelovalne zemlje! — 100 delovnih dni za usluge večjih kmetov — Po kakšnih osnovah je komisija odmerjala davke za leto 1952?

Vedno bolj pogoste pritožbe davčnih obveznikov iz občine Rakovnik proti odmeri davkov za leto 1952 in velike težave pri izterjavi davkov v tej občini so dale povod okrajnemu ljudskemu odboru, da pošlje na teren tričlansko komisijo, ki naj na licu mesta preveri upravičenost pritožb. Komisija je preverila samo nekaj primerov, vendar že ti dokazujejo velike krivice davčne komisije in grobe napake na račun malih kmetov. Člani davčne komisije so, kot kaže, najprej zaščitili sebe, potem pa še večje kmete, kar je dovolj jasno razvidno iz zapisnika.

POSAMEZNIKI SO UPRAVIČENO NEZADOVOLJNI

Karel Kovačič, mali kmet iz Skrljevega št. 13, ima 3.70 ha zemlje, od te 2.49 obdelovalne. Je brez delovne sile in brez lastne vprežne živine. Za časa vojne je bila vsa Kovačičeva družina za NOB. Ena hčerka je bila pri partizanih, enega sina so ubili belogardisti kot aktivista OF, drugi sin se je po osvoboditvi smrtno ponesrečil, tretji je brez ene roke, prav tako tudi sam gospodar. Da obdela svojo zemljo, si mora Kovačič najemati vprežno živino, kar mora družina odslužiti s 100 delovnimi dnevi na leto. Stanovanjsko hišo ima od vseh strani podprto, da se mu ne podre na glavo, prav tako gospodarsko poslopje. Navzlic temu je davčna komisija predpisala Kovačiču davka za leto 1952 10.925 din. Ocenila ga je kot najbolj vzorno posestvo, da ima dovolj delovne sile in druge pogoje za ustvaritev dohodkov. Karel Kovačič je moral prodati obleko, katero bi sam potreboval, samo da je poravnal davčne obveznosti.

Justina Peterlin iz Kamenja št. 8 ima 2.77 ha zemlje, od tega 1.48 ha obdelovalne. Posestvece je v hribovitem predelu in slabo donosno. Tudi ona nima vprežne živine, gospodarsko poslopje je potrebno popravila. V času NOV je bila Justina sama doma s svojo materjo in mladoletno sestro. Oče je bil kot aktivist ubit že leta 1943. Dva brata in ena sestra so bili pri partizanih od leta 1942. Komisija jj je odmerila davka za leto 1952 — 6.300 din. Podoben primer je s posestnikom Jožetom Peterlinom iz iste vasi, ki ima 3.12 ha zemlje, od te 2.82 obdelovalne. Tudi njegova zemlja je v hribovitem terenu. nima niti delovne sile niti vprežne živine. Navzlic temu je komisija odmerila 9.900 din davka. Na občinskem ljudskem odboru in sam predsednik trdijo, da je odmera za Kovačiča in Peterlina pravilna, ker bi si baje dohodke lahko ustvarila, pa sta malomarna. To trditev je davčna komisija pri odmeri dohodnine za leto 1952 v celoti več kot upoštevala.

NA SEBE NISO POZABILI

Poglejmo še, kako je komisija odmerjala davke pri sebi in pri velikih ter srednje velikih kmetih. Predsednik davčne komisije ter član okrajnega ljudskega odbora Novo mesto Stanislav Knavs iz Okroga št. 2 ima 9.33 hektarjev zemlje, od te 4.44 ha obdelovalne. Ima dobro delovno silo, svojo vprežno živino in je sploh gospodarsko močan, vendar znaša njegova davčna obveznost za leto 1952 — le 13.125 din.

Član davčne komisije je tudi Pavel Brcar iz Kamenja, ki ima 11 ha zemlje, od te 5.71 ha obdelovalne. Redi štiri glave goveje živine in dva konja ter je gospodarsko tudi drugače sposoben. Za leto 1952 ima le 22.400 din davka. Njemu skoraj enak je sosed Anton Bartolj, Kamenje št. 3, ki ima 11.99 ha zemlje, 5.50 obdelovalne. Njegov davčni predpis za leto 1952 znaša le 25.500 din.

Gospodarsko šibkejša od navedenih dveh je Alojzija Kurent iz Kamenja, čeprav ima nekaj več zemlje. Nima delovne sile, ker trije sinovi služijo vojaški rok. Komisija tega ni upoštevala in ji je odmerila 34.125 din davka.

Na kakšni osnovi je davčna komisija občine Rakovnik predpisovala davke za posamezne zavezance, se ne da ugotoviti. Iz navedenih primerov pa lahko sklepamo, da je šlo to po funkcijah v komisiji in prijateljskih odnosih. Da je temu res tako, najbolj zgovorno pričajo naslednje primerjave:

Malim kmetom brez lastne vprežne živine so odmerili: Justini Peterlin 4.256 din od hektarja obdelovalne zemlje, Karlu Kovačiču 4.387 din, Jožetu Peterlinu 3.510 din in Ani Hribar 4.933 din od hektarja obdelovalne zemlje.

Srednjim in velikim kmetom pa so odmerili: Predsedniku davčne komisije Stanetu Knavsu le 2.956 din od hektarja obdelovalne zemlje, Pavlu Brcarju, članu davčne komisije 3.922 din, Antonu Bartolju 4.633 din ter Alojziji Kurent 5.744 din od hektarja obdelovalne površine.

•

Taka je davčna politika v občini Rakovnik, kajti podobni primeri nepravilne obremenitve so tudi v drugih vaseh te občine. Zato ni čudno, da prihaja proti taki odmeri toliko pritožb. Bolj čudno je to, da niso mali kmetje in tisti, ki so pri takih obremenitvah očividno hudo prizadeti namesto velikih, ki bi lahko plačali tudi petkrat več kot mali od hektarja obdelovalne površine, že zdavnaj razkrinkali tako komisijo. Kaj delajo množične organizacije, kaj delajo člani ZK, da ne vidijo takih in podobnih nepravilnosti? Taka krivična odmera davka, ko naj nekdo invalid z malim posestvom, ki poleg tega na leto odsluži še najmanj 30.000 din za vprežne usluge velikim kmetom, plača nesorazmerno več davka, kot gospodarsko močan Knavs ali Brcar, je v nasprotju z vsemi socialističnimi načeli, krivci te nepravične odmere pa spadajo pred sodišče.

Gibanje prebivalstva v okraju Kočevje

V juliju je bilo v okraju Kočevje rojenih 44 otrok, izmed teh 22 dečkov in 22 deklic. Umrlo je 21 oseb, izmed teh 9 moških in 12 žensk, porok pa je bilo 15.

Popravek

V 32. številki Dolenjskega lista se na prvi strani v odloku o razglasitvi občinskega praznika Straža glasi besedilo odloka od 23. vrste naprej pravilno: Okrog prvoborcev se je množično zgrnilo še ostalo ljudstvo, 13. septembra pa je odšlo v partizane nad 200 prostovoljcev itd., in ne, kot napačna objava, 13. novembra.

ZLATI POLOTOK - BURMA

Za Dolenjski list napisal MARJAN OSOLNIK

(Nadaljevanje)

Iz politične borbe, ki je sledila in v kateri je kolonialni režim poskušal razbiti enotnost ljudstva je izšel kot zmagovalec Aung San. Angleške enote so uspele razorožiti grške partizane, v Burmi pa je ista politika doživela neuspeh. Aung Sanova vojska ni predala orožja in tudi organizacijsko je ostala čvrsta. Aung San se je vrnil iz obiska v Londonu s pogodbo, ki je priznavala pravico burmanske ustavodajne skupščine, da proglasi neodvisnost dežele in odcepitev od Britanske skupnosti narodov.

Sam Aung San ni dočakal tega zgodovinskega dne. Mlad, komaj dvaintridesetletni vodja je bil ubit na atentatu na samem zasedanju vlade junija 1947. Sest njegovih najbližjih sodelavcev, ministrov v vladi, je prav tako padlo pod streli atentatorjev, ki so oboroženi z avtomatskim orožjem prodrli v samo vladino palačo. Burmansko napredno gibanje je izgubilo svoje najsposobnejše člane, toda borba se je nadaljevala. 4. januara 1948 je Ustavodajna skupščina Burme proglasila novo Burmansko unijo, samostojno in svobodno državo burmankega ljudstva. Danes tuji poslaniki, ki prihajajo v Burmo, obiščejo najprej grob burmanskega vodje, generala Aung Sana. Sama grobnica je preprosta, brez vsakršnega okrasja, odraz hrabrega, preprostega vojaka in priljubljenega ljudskega voditelja. Ime človeka, ki je prinesel deželi svobodo, med burmanskim ljudstvom ne bo nikdar pozabljeno.

NEMIRI IN NEREDI V BURMI

Pred mlado burmansko vlado so bile postavljene velike naloge. Bilo je potrebno obnoviti v vojni razrušeno gospodarstvo. Deželi je bil potreben mir po težkih vojnih žrtvah. Mlada Burma ni utegnila urediti svoje notranje politike in tudi vlada ni dobila možnosti, da bi začela svoje napredne ideje takoj uveljavljati v življenju. Burma je bila že po treh mesecih svojega obstoja spet ponovno ogrožena. Bilo je to v letu 1948, ki je nam Jugoslovanom prav dobro v spominu. Naša nedavna preteklost nam pove, da je bil to čas, ko so se kremeljski vladarji odločili, da prično nasilno razširjati svoje carstvo. To leto je bilo odločilno tudi za Burmo. V začetku 1948 je Komunistična partija Burme iznenada spremenila svojo politiko. Njeno vodstvo je proglasilo, da je Burma še vedno angleška kolonija in s tem motivom zbiralo ljudi na upor proti zakoniti vladi. Kominformovci so tako poskrbeli za novo državljansko vojno. Brezposelne vojake, ki se v nekaj mesecih svobodne Burme niso mogli privaditi na delo, so premamili s praznimi obljubami. Orožje je takrat še vedno ležalo po cestah.

Neredi so prišli prav vsem sovražnikom Burme. Proti vladi so se uprli Kareni, manjšina, ki se ji je nekoč pod Angleži bolje godilo. Med mrtvimi Kareni so kasneje našli tudi angleške oficirje, kar govori, da so v teh borbah imeli nekaj besede nekateri angleški oblastniki, ki jih je bodla v oči burmanska samostojnost.

Burmanska državljanska vojna se od leta 1948 še do danes ni popolnoma umirila. Vendar v Evropo odjeki te težke borbe niso udarjali, čeprav je zahtevala veliko človeških in materialnih žrtev in bila odločilna za usodo Burme, ki leži na strateško važnem področju južne Azije. Vlado in Ligo svobode so zapuščale razne drobne politične skupine in se pridruževale upornikom. V vladi so ostali le socialisti in grupa neodvisnih s predsednikom vlade U-Nujem na čelu. Uporniki so kritizirali socialiste, češ da si žele ministrskih stolčkov. V odgovor na to je socialistično vodstvo odločilo, da socialisti izstopijo iz vlade ter svojo predanost dokažejo v prvih vrstah borbe. Mnogi opazovalci burmanskih dogodkov so že verjeli, da je vladi odbila zadnja ura. Uprli so se celo muslimanski fanatiki. Uporniki so obkolili samo prestolnico in več mesecev strahovali predmestje Insein. Vlada je imela v blagajni samo nekaj tisoč rupij in bi ne imela s čim plačati uradništva, da ni uradništvo samo stopilo v štrajk in tako ostalo brez plač. To je bilo leta 1949.

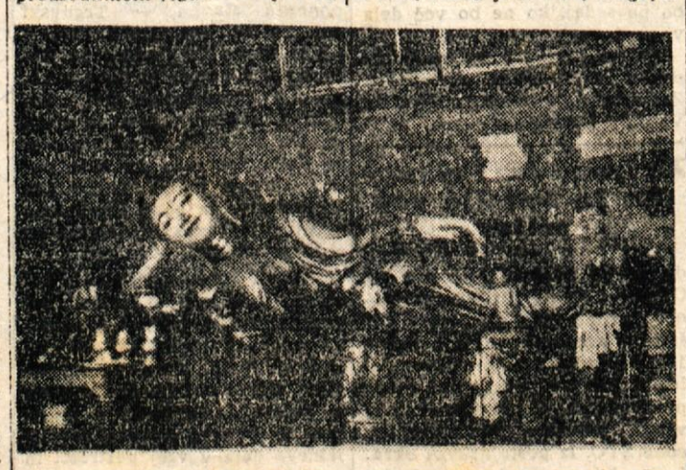

Ogromen kip ležečega Budhe, ves pozlačen, predstavlja še danes veliko svetinjo budistov

BURMA V SKRBI ZA BODOČNOST

Danes so uporniki že izgubili bitko na vojaškem in političnem polju. Posamezne grupe teroristov so še vedno žive, toda vlada kontrolira večino dežele in prostranih džungel. V volitvah je prebivalstvo pokazalo svoje zaupanje vladi in Socialistični partiji Burme. Karenci imajo svojo karensko državo v okviru burmanske unije. Zemlja je nacionalizirana in agrarna reforma se pravkar izvaja. Podržavljena je tudi trgovina z rižem, nekoč vir ogromnih dobičkov tujcev, danes pa osnova burmanske gospodarske moči. Burma je sprejela šestletni plan razvoja. Jugoslovane morda posebno zanima dejstvo, da burmanska vlada vse bolj demokratizira in decentralizira državno upravo na način, ki je v marsičem podoben našemu. Vlada podpira tudi zadružništvo, ki je doseglo že lepe uspehe. Uporniki vse bolj izgubljajo prisvojena ozemlja in se spreminjajo v navadne razbojnike. Muslimanski general Cassim si je na primer v uporu nabral mnogo zlata in petdeset žen in je moral pobegniti iz dežele, ker ga je ljudstvo pregnalo. Kominformovski uporniki so začeli sodelovati s karenskimi, da bi si nekako podaljšali življenja. Kareni sami pa iščejo pomoč Kuomintangovcev, — ostankov nekdanje Čangkajškove vojske, ki je ob razpadu pobegnila v Burmo. Kominformovci, ki na ves glas napadajo Amerijko in Kuomintang v Burmi sodelujejo s Kareni in preko njih s Kuomintangom. Tudi tu so verni svojemu principu, da je dobro vsako sredstvo, ki udarja po željenemu cilju.

Mlada Burma danes z vso resnostjo rešuje probleme, ki so dediščina stoletnega tlačanstva. Mi, Jugoslovani, ki se sami borimo za gospodarski napredek, znamo ceniti njihove napore in tudi razumemo njihove težave. Prav tako se tudi Burmanci, ko brodijo z očmi po zemljevidu Evrope, najraje ozirajo na severozahodni del Balkanskega polotoka, ker vedo, da naše ljudstvo z zanimanjem in simpatijami spremlja njihovo odločno pot v bodočnost.

(KONEC)

IZ NAŠIH KRAJEV

Divji prašiči v krdelih groze posevkom v Suhi krajini

Ko zori krompir in ko dobiva koruza stroke, se po suhokranjskih poljih podijo tolpe divjih prašičev. Vsa Suha krajina je noč in dan na nogah in brani njive. Ognji in razbijanje po starih kosah in loncih, to so glavni obrambni ukrepi suhokranjskega kmeta. Prebivalci ogroženih vasi so videli že krdela do 40 prašičev, ki so postali že tako predrzni, da se niti ljudi več ne boje. Kamor se taka prašičja čreda zapodi, uniči v nekaj urah celo njivo. Kmetje se sprašujejo, kje so lovske družine, da bi v luninih nočeh uničevale to nadlogo Suhe krajine. Nikakor ne gre, da bi se lovske družine sešle na enem samem ogroženem področju, obložene s polnimi nahrbtniki in zadovoljno čepele na »štantih« in prebirale dobrote. Stara Plahtečka je dejala: »Naj »jagri« pridejo s »flintami« v vsako suhokranjsko vas, pa bomo skupno gotovo kakšnega upihnili.« Za dolenjske lovce naj prašičja zalega v Suhi krajini pomeni prijetno vabilo, ki jim bo prineslo koristi, a prebivalstvo jim bo hvaležno.

Sl. H.

Iz Žužemberka

V ponedeljek je gostovalo lutkovno gledališče »Svobode« z Jesenic z igrico »Rdeča kapica«. Dvorana je bila polna. Prizadevnim Jeseničanom smo zelo hvaležni in želimo, naj nas še obiščejo.

•

Letošnji pridelek žitaric je zelo slab; izgleda, da bomo v bodoče morali poseči po boljšem semenu, če bomo hoteli imeti boljše žetve. Star slovenski pregovor pravi, da je po toči prepozno zvoniti. Zadruga je uvidela nevarnost za krompirjeve nasade, ki jih napada plesen. Kmetje bi morali skropiti krompirišča, toda niso jih. Zdaj tarnajo, da imajo zelo slab krompir.

•

Izmed 360 žužemberških zadružnikov se je občnega zbora udeležilo komaj 40 članov. Ugotovili so, da ima ekonomija zelo slabo živino, brez rodovnika. Uspeh dosega kreditni odsek, saj so se dvignile vloge za 120 odstotkov v letošnjem letu. Kupili so nov Diesel motor, ki je pomagal pri mlačvi, jeseni pa bodo z njim žagali drva. Precej jeze je bilo nad tistimi zadružniki, ki so si od zadruge izposoditi trtne in sadno škropilnico in jih vračali zanemarjene in pokvarjene. Sadovnjak, ki so ga imeli v načrtu že lani, tudi letos niso zasadili. Delo v zadrugi pojmujejo zadružniki še vse preveč kot delo, ki naj bi se vrtelo le okrog trgovine. Zato tudi drugje ni opaziti večjih uspehov. Zadružniki se v zimi niso udeleževali kmetijskih predavanj, posledice so: krompirjeva plesen, slab pridelek in slaba živinoreja.

Sl. H.

Iz Dolenjskih Toplic

Na zadnjem občnem zboru SZDL je bil izvoljen občinski odbor, ki ni pokazal volje in smisla za delo, zato so na sestanku 20. avgusta v odbor izbrali dva nova člana ter določili funkcije posameznim odbornikom. Dolžnost SZDL v predvolilnem obdobju je, da se začnemo tudi pri nas čimpreje in čim resneje pripravljati na volitve. Odbor SZDL mora tudi skrbeti, da bodo vsi volivci z vsemi političnimi, gospodarskimi in kulturnimi vprašanji seznanjeni. Le od dela odbora je odvisna pravilna vzgoja našega ljudstva v socialističnem duhu.

D. G.

Z nožem je zdravila moževo lenobo

V Toledu v Ameriki se je zagovarjala pred sodnikom Lela Sorrell, ker je svojega moža večkrat sunila z nožem v hrbet. Zagovarjala se je, da je mož zelo len in zato ga je od časa do časa sunila zjutraj z nožem v hrbet, da je vstal in šel delat. Obsojena je bila na pet let pogojne kazni in prepoved takega načina zdravljenja lenobe.

Sindikalne podružnice, javljajte nam naslove poverjenikov Prešernove družbe v Vašem podjetju oziroma ustanovi

Če mačku stopiš na rep...

Pred kratkim je imel upravni odbor Trgovskega podjetja pri OZZ Kočevje redno sejo. Razpravljali so o delu podjetja, med drugim tudi o pomanjkljivostih in neodgovornosti pri delu posameznikov v podjetju. Pri tem se je čutil zelo prizadetega tov. Urbič, upravnik zadružne gostilne pri »Kajfežu« v Kočevju ter član upravnega odbora. S svojim nastopom, kričanjem, zmerjanjem vodilnih uslužbencev podjetja in podobnim »kulturnim« nastopom je hotel namenoma razbiti sejo upravnega odbora. Ko pa ni uspel, je v sveti jezi vrgel svinčnik ob tla, zaloputnil vrata ter si šel hladit jezo v bližnjo gostilno. Menimo, da taki ljudje, čeprav se trkajo na prsi, češ jaz sem bil partizan, ne spadajo v upravne odbore.

O. K.

Šentjernejčani obnavljajo godbo na pihala

Godba v Šentjerneju je bila ustanovljena še za časa stare Avstrije, razmahnila pa se je po letu 1921. Tudi po drugi svetovni vojni so godbo obnovili, toda leta 1947 je bila razpuščena, godbeni inštrumenti pa dodeljeni drugim godbam. Na pobudo občinskega ljudskega odbora so začeli letos godbo obnavljati. Inštrumente, sicer v slabem stanju, so dobili nazaj, stari kapelnik tovariš Franc Hudoklin iz Apnenka, ki je bil član godbe od njene ustanovitve, pa spet uči. Zbral je stare godbenike in nekaj mladih, ki se zelo zanimajo za glasbo. Dva mladinca se celo vozita s kolesom vsako nedeljo na uk v Novo mesto. Stari pravijo, da bodo toliko časa sodelovali pri godbi, da se usposobijo mladi. Imajo redne vaje, le »finančno« so šibki. Treba je namreč dokupiti nekatere inštrumente ter popraviti poškodovane, vendar upajo, da bodo z razumevanjem občinskega ljudskega odbora, ki se za obnovo godbe zelo zavzema in z obljubljeno podporo okrajnega ljudskega odbora premagali tudi to zapreko.

Kočevje pred oktobrsko proslavo

Kočevje iz dneva v dan spreminja lice mesta. Na Trgu revolucije so dela v največjem teku. Na sredi trga bo stal veličasten spomenik — simbol žrtev kočevskega okraja. Lepo napredujejo tudi ostala dela v mestu. Velik hotel bo kmalu pod streho.

Pripravljalni odbor ima polne roke dela. Tako že sedaj pripravljajo stojnice, napeljavo pitne vode itd. Za udeležence proslave je preskrbljenih že nad tisoč prenočišč.

V času proslave bo v osnovni šoli gospodarska, v bližini veterinarske postaje živinorejska, v gimnaziji pa lovska in prirodoslovna razstava, a v lepi stavbi ob Rinži bo odprt muzej narodnoosvobodilne borbe.

Kakor vidimo, bo imela oktobrska proslava v Kočevju dvojni pomen: proslavitev pomembne obletnice za ves slovenski narod s kulturnimi in političnimi manifestacijami ter, na drugi strani, prikaz gospodarskega razvoja dežele, ki je bila še do pred kratkim med najzaostalejšimi predeli v naši domovini.

Prebivalci Kočevske žele, da bi ob času proslave prišlo k njim čimveč dragih gostov. Pridite in si oglejte uspehe delovnih ljudi zadnjih let, napredek industrijskih obratov, živinoreje, kulturno prosvetne dejavnosti in dela na obnovi težko prizadetih krajev v zadnji vojni! Delovni ljudje Kočevske vas pričakujejo!

Starši, pazite na otroke!

20 mesecev stara hčerka posestnika Franca Potočarja iz Gornje Stare vasi pri Šentjerneju se je sama igrala doma. Na mizi je bil nož, ki se ji je na nepojasnjen način zapičil naravnost v oko. Zdravnik dr. Saje v Šentjerneju ji je sicer takoj nudil pomoč in jo odpremil na kliniko v Ljubljano, vendar bo oko verjetno izgubljeno. Mnoge hude nesreče bi vendar morale izpametovati starše, da bi bolj pazili na predmete, ki so otrokom nevarni.

Mladinsko šahovsko prvenstvo Slovenije — končano

Pretekli teden je bilo končano finale mladinskega prvenstva. Naslov mladinskega prvaka Slovenije za leto 1953 sta osvojila dva šahista — mojstrski kandidat Guzel in prvokategornik Crepinšek, oba iz Maribora. Delita si prvo in drugo mesto s šestimi točkami.

Kot smo že poročali, novomeški igralci niso zadovoljili na tem prvenstvu in se v finale sploh niso plasirali.

Po končanem turnirju je bil še brzoturnir, na katerem je zmagal prvak Guzel pred Vavpetičem in Crepinškom. Častno četrto mesto je zasedel turnirski vodja Verk, ki je v predtekmovanju premagal tudi Guzela in Perdana. Na svečanem zaključku turnirja je mlade šahiste v imenu SZS pozdravil tov. Kapus in jim razdelil lepe nagrade. V imenu LO MO Novo mesto je tekmovalce pozdravil predsednik Lojze Ivanetič in jim čestital.

Letošnje prvenstvo, ki je bilo prirejeno v našem mestu, je bilo važen dogodek za naše šahiste. Čeprav domači igralci tokrat niso dosegli dobrih rezultatov, so pa spoznali igro najboljših slovenskih mladincev-šahistov in se od njih marsikaj naučili.

VELIK USPEH ŠK »STOJAN PUC«

V nedeljo je bil v Ljubljani dvoboj za moštveno prvenstvo Slovenije med prvakom Gorenjske — Kranjem in prvakom Dolenjske — ŠK »Stojan Puc« iz Novega mesta. Ker je prvak Primorske ŠD »Postojna« dvoboj Novomeščanom predalo z rezultatom 8:0, je Novomeščane čakala težka borba z odlično ekipo Kranjčanov. Ker smo vedeli, da bo rezultat 6:2 za ŠD »Kranj« že uspeh za naše šahiste, smo presenečeni nad igro naših šahistov, ki bi kmalu prinesla veliko presenečenje — zmago naše ekipe. Pri rezultatu 3:1 za Kranj je Sitar v boljši poziciji dal remi Misjaku, ker ni upal, da bi Škerlj in Japelj kako uspela proti prvokateg. Fajonu in Sicherlu. Toda Škerlj je premagal Fajona, Japelj pa remiziral s Sicherlom in rezultat je bil 4 in pol : 3 in pol za Kranj. Vsekakor je to letošnji največji uspeh novomeških šahistov, ker moramo upoštevati, da je nastopila oslabljena postava brez Primca in Medica, Kranjčani pa s šestimi prvokategorniki in dvema drugokategornikoma.

M.

Obvestilo

Z ozirom na naknadne ugotovitve občinskega ljudskega odbora ter na predlog množičnih organizacij preklicujemo 28. avgust kot dan občinskega praznika. Občinski praznik bo določen naknadno.

Občinski ljudski odbor
Videm-Dobrepolje

40 LET V NOVEM MESTU

V jeseni 1913. leta je prišel v Novo mesto Franc Malašek in bil nastavljen za profesorja grmske kmetijske šole. Po rodu Čeh, se je zgodaj vživel v svojo novo domovino in prenašal svoje bogato teoretično in praktično znanje na mladi rod kmetijskega stanu. Franc Malašek je strokovnjak za živinorejo, mlekarstvo in poljedelstvo in ima za seboj stotine učencev kmetijske šole in tudi znatno število učenk gospodinjskih šol v Šmihelu ter na Mali Loki.

Zaslužen pokoj uživa v svoji hiši in na vrtu v novomeški »koloniji«. Še vedno se živo zanima za sleherni napredek v kmetijstvu in kadar le utegne, posreduje svoje bogate izkušnje mladim ljudem. Med Slovenci se čuti popolnoma domačega. Sodeloval je tudi v strokovni rubriki za kmetijstvo v Dolenjskem listu.

Ob njegovi 40-letnici bivanja v Novem mestu mu čestitamo in želimo še nadaljna srečna in zadovoljna leta!

Mali oglas

KOMPLETNA konjska oprema v brezhibnem stanju je na prodaj. Poizve se: Detelova ul. 4, Novo mesto.

DELAVCE, ZIDARJE in VAJENCE sprejmemo.

Delo zagotovljeno za vso zimsko dobo. Dela se lahko več ur dnevno.

GRADBENO PODJETJE MOSTE, Ljubljana, Zaloška cesta 51 a.

Kronika nesreč

GOTNA VAS. Mizarski vajenec Anton Dolinšek je pri obiranju hrušk padel in si zlomil levo roko.

KORITA PRI DOBRNIČU. Tudi cestarjeva žena Frančiška Gole je odnesla zlomljeno levo roko izpod prevrnjenega voza.

METLIKA. Med igro z drugimi otroci si je zlomil levo roko petletni Vojko Hočevar.

DOBINDOL. Progovni delavec Franc Horvat se je pri padcu pod voz pobil na glavi.

MARTINJA VAS. Po vsem telesu se je poškodoval pri padcu s skednja posestnikov sin Franc Kos.

SELA PRI DVORU. Pri trganju trave v vinogradu je pičil gad v levo roko delavca Alojzija Murna.

VRANOVICE. Progovni delavec Stanko Svajger se je med sekanjem koruznice s srpom useka! v levo roko.

Sentrupert. Pri padcu si je poškodovala prst desne noge upokojenka Ana Malenšek.

Radoše pri Metliki. Posestnik Anton Vovk se je pri padcu s skednja pobil po vsem telesu.

Novo mesto. Sestnajstletnega Janeza Pavlina je drugi otrok med igro sunil z vilami v nogo.

Gribije. Posestniku Antonu Mileku je sod vode padel na desno nogo.

Bobnarci. Po vsem telesu je dobil poškodbe pri padcu z mostu delavec pod »Mostogradnje« iz Beograda Husein Kurtović.

OBVESTILA

OBJAVA

Na učiteljišču v Novem mestu začno popravni izpiti za vse letnike 1. septembra, diplomski izpit in sprejemni izpit pa 2. septembra. Naknadni vpis bo 7. septembra.

Reden šolski pouk se začne 10. septembra.

Upraviteljstvo učiteljišča

Na gimnaziji v Novem mestu bodo popravni izpiti, matura in sprejemni izpiti od 1. septembra naprej. Razpored izpitov je nabit v avli na oglasni deski. Naknadno vpisovanje bo 7. septembra 1953 od 10. do 12. ure.

Ravnateljstvo

ZANIMIVOSTI IZ TEHNIKE

38.000 km na uro z reaktivnim letalom. Med razpravo o bodočnosti reaktivnih letal je ameriški letalski strokovnjak profesor Friderick K. Teichmann izjavil, da bodo v bodočnosti zgrajeni taki reaktivni motorji, s katerimi bo moglo leteti letalo do 38.000 km na uro. To je za 4.000 km na uro hitreje, kot predvidevajo hitrost, ki je potrebna za polet v vsemirje (na luno, Mars in pod). Ti motorji bodo najmanj 125 krat močnejši, kot najmočnejši motorji, ki se danes uporabljajo. Predno pa bodo leteli s tako hitrostjo, je treba rešiti več sporednih problemov, med drugim tudi, kako prenašati silno vročino, ki jo razvijajo taki motorji in letala zaradi trenja z zrakom.

»Thermos« škornje in čevlji. Neka ameriška tovarna je pričela s proizvodnjo gumijastih škornjev in čevljev za vojsko na principu Thermos steklenice. Nova obutev zaščiti nogo pred mrazom tudi pri 40. stopinjah pod ničlo. Obutev te vrste je sestavljena iz dveh gumijastih podplatov z dvema izolirnima vložkoma iz pletene volne. Notranji podplat je obložen z Nylon-filmom, da preprečuje trenje. Zrak, ki je v vložkih med podplati predstavlja izolacijo in dobro zaščito pred mrazom in zato se v taki obutvi obdrži telesna toplina nog tudi v velikem mrazu.

Zakaj so letala tako draga? Letalska industrija je ena najdražjih proizvodnih panog. To pa ni čudno, če vemo, koliko gradiva in sredstev je treba samo za en moderen bombnik. Sodoben težki bombnik porabi toliko tekočega goriva, da bi z njim v avtomobilu lahko 16-krat potovali okrog zemlje. V takšnem bombniku je vgrajeno toliko žice, da bi zadostovala za napeljavo v 280. hišah s petimi sobami. Samo naprave proti zmrzovanju, s katerimi je opremljen tak bombnik, bi lahko segrevale 120 hiš po pet sob. Moč motorjev je enaka moči 400 avtomobilskih motorjev ali 9 lokomotiv.

Partizan TELESNA VZGOJA

Okrožne plavalne tekme v Novem mestu

Prijetno kopališče ob Krki je v nedeljo 16. 8. dopoldne sprejelo plavalce novomeškega okrožja Partizana k II. prvenstvu. Zbrane tekmovalce iz Mirne, Trebnja, Semiča in Novega mesta je uvodoma nagovoril predsednik Okrožnega Odbora Partizana in jim zaželel mnogo uspehov. Žal je bila udeležba tekmovalcev precej skromna. Svojih tekmovalcev niso poslela društva, ki imajo možnost gojiti plavanje, kot n. pr. Črnomelj, Šmihel, Straža in Otočec. Tudi Novomeščani se ne morejo kaj prida postaviti prav zaradi prenizkega števila tekmovalcev čeprav so dosegli nekaj prav dobrih individualnih rezultatov. Na vsak način bo potrebno poskrbeti, da bo plavališče novomeškega kopališča kar najbolje izkoriščeno. Tekmovanje je v odsotnosti načelnika vodil prof. Smerdu, pomagali pa so mu prof. Dobovšek, prof. Jankovičeva, prof. Smerdu jeva, Mislejeva in Vovk. Doseženi so bili naslednji rezultati:

50 m prsno pionirke (4 tekmovalke): 1. Smola (N. m.) 54,8; 2. Smodej (Nm) 55,1; 3. Slak (Trebnje) 57,0.

50 m prsno pionirji (9 tekm.): 1. Kranjc (Nm) 54,5; 2. Majerle (Nm) 1:05,4; 3. Rogelj (Trebnje) 1:07,6.

100 m prsno mladinci (5 tekm.): 1. Berger (Nm) 1:44,4; 2. Marin (Mirna) 1:50,2; 3. Zakrajšek (Mirna) 2:01,0.

100 m prsno člani: 1. Lenart (Nm) 1:35,7.

50 m prosto člani (3 tekm.) 1. Lapajne (Nm) 32,0; 2. Komina (Mirna) 41,3; 3. Planinc (Semič) 44,1.

50 m prosto mladinke (3 tekm.): 1. Robar (Nm) 40,4. Izven konkurence sta Celjanki Joštova in Herićeva plavali 39,2 oz. 44,8.

50 m prsno mladinke (4 tekm.): 1. Furlan (Nm) 53,7; 2. Perovšek (Trebnje) 56,2; 3. Grmovšek (Trebnje) 56,4.

50 m prosto mladinci (9 tekm.): 1. Pintar (Nm) 34,0; 2. Petrič (Nm) 34,9; 3 Breščak (Nm) 35,6.

3×50 m mešano (4 štafete): 1. Novo mesto I. (Lapajne, Lenart, Sonc) 1:58,0; Novo mesto II. (Pintar, Berger Petrič) 2:09,2. Izven konkurence sta plavali 2 celjski štafeti 1:52,8 oz. 2:08,0.

Odigrana je bila tudi waterpolo tekma med TVD Partizan (Novo mesto) in ŽSD Celje, ki se je končala neodločeno 4:4 (3:2).

II. plavalno prvenstvo je privabilo precej gledalcev, med katere so se poskrili tudi nekateri posamezniki, ki bi lahko posegli v konkurenco. Pričakujemo, da jih bomo drugič videli na startu.

PLAVACI ŽSD CELJE NA KRKI

Plavači TVD Partizana Novo mesto so imeli v nedeljo 16. 8. v gostih marljivo plavalno sekcijo ŽSD Celja ki je hotela preiskusiti svoje moči pred prvenstvom v II. plavalni ligi. Nima sicer še vrhunskih tekmovalcev, vendar pa je bilo opaziti nekaj nadarjenih agilnih plavalcev. Imena kot Senegačnik, Sotošek, Štros Klančnik, Joštova in še nekatera bodo še večkrat zapažena v športnih rubrikah. Novomeščani so imeli najboljše moči v Lenartu, Lapajnetu, Pintarju in Robarjevi. Izkazali so se za enakovredne tekmovalce in v najlepši točki 4×50 m mešano po zagrizeni borbi beležili nad vse razveseljivo zmago.

Nastop je imel poleg preizkušanja moči predvsem propagandni značaj in moramo reči, da je popolnoma uspel. Tudi rezultati so prav dobri. Kar poglejmo jih:

Moški: 50 m prosto: 1. Sotošek (C) 31.2; 2. Lapajne (Nm) 31.8; 3. Pintar (Nm) 33.6.

50 m prsno: 1. Senegačnik (C) 41.2; Lenart (Nm) 43.2; 3. Goršič (C) 43.8.

400 m prosto: 1. Štros (C) 6:04.6; 2. Goršič (C) 7:09.0.

200 m metuljček: 1. Klančnik (C) 3:12.0; 2. Mravljak (C) 3:45.2.

4×50 m mešano: 1. Novo mesto (Lapajne, Berger, Lenart, Pintar) 2:34.6; 2. ŽSD Celje (Štros, Senegačnik, Klančnik, Sotošek) 2:36.0.

Ženske: 50 m prosto: 1. Jošt (C) 40.0; 2. Robar (Nm) 41.4; 3. Keršovan (C) 48.0.

100 m prsno: 1. Pirnat (C) 1:51.6; 2. Vračko (C) 1:52.0.

V popoldanski waterpolo tekmi so bili Celjani bolj vzdržljivi in zmagali z rezultatom 4:1 (4:0). Po nekaj skokov z deske (3 m) so izvedli Lenart, prof. Smerdu, Lapajne, Colarič (vsi Nm) in Iršič (C).

ODBOJKA

TVD Partizan (Novo mesto) : SŠD Kamnik

Moški 3 : 1 (15:8, 17:15, 11:15, 15:3)
Ženske 3 : 0 (15:4, 15:9, 16:14)

Preteklo nedeljo smo imeli priliko videti naše odbojkarje na delu. Priprave za jesenski del tekmovanja so pri kraju, saj se prvenstvo prične že to nedeljo s tekmo, ki jo imajo odigrati v Mariboru z najbolje plasiranim iz spomladanskega dela prvenstva Branikom. Novomeščani se nahajajo na 4. mestu, nekako v sredini lestvice. Pričakujemo, da v nadaljevanju prvenstva svojega plasmaja ne bodo pokvarili.

Prijateljsko tekmo s Kamnikom so imeli Novomeščani v rokah v prvem, zlasti pa v četrtem nizu, nekoliko slabše so zaigrali v drugem, tretjega pa so celo izgubili. Steber moštva so predstavljali, kot običajno, Simič, Pučko in Dolenc, ugajala sta tudi ing. Sodnik in Lapajne. Na Soncu in Medicu je bilo opaziti precej utrujenosti, katere na prvenstvenih tekmah ne bomo smeli videti.

Kamnik se nahaja na čelu lestvice spomladanskega republiškega dela prvenstva. Dokazal je da zavzema to mesto popolnoma upravičeno. Njegovo ekipo sestavljajo sami mladi igralci, ki so poleg velike borbenosti pokazali tudi lepo tehnično znanje. Posebno sta se odlikovala Žargaj in Žvokelj.

Ženske zastopnice Novega mesta so imele najtežje momente šele v tretjem nizu, potem ko so prvega in drugega brez težav posnravile. Imeli smo vtis, da so se nasprotnice ogrele in znašle šele v tem delu tekme ter predvidle popolnoma enakovredno igro. Stanje v točkah so šestkrat izenačile in parkrat celo prešle v vodstvo, vendar so končno morale kloniti bolj rutiniranim Novomeščankam. Pokazalo se je tudi, da razpolaga domače društvo z velikim številom igralk, saj je drugi niz odigrala popolnoma druga postava.

Obe tekmi je sodil ing. Žerjal, pomožni sodnik pa je bil dr. Goležič. Gledalcev je bilo 200.

Vaditeljski tečaj v Novem mestu

Fizkulturni pokret si krepko utira pot med vse sloje prebivalstva naših mest, trgov in vasi. Uspehi so vsak dan vidnejši, čeprav še marsikje primanjkuje sposobnega vaditeljskega kadra. Da se temu odpomore, prireja Okrožni Odbor Partizana v Novem mestu v času od 31. avgusta do 6. septembra letos vaditeljski tečaj za vaditelje - začetnike, na katerem bodo priznani strokovnjaki predavali vse, kar mora vaditelj vedeti o osnovi telesne vzgoje. Priporočamo vsem društvom in aktivom, da zanesljivo pošljejo v ta tečaj primernega člana ali članico, ki bo pripravljen v društvu delati kot vaditelj. Opozarjamo tudi posameznike, ki čutijo veselje do vaditeljskega delovanja, da si preko svojega društva ali aktiva izposlujejo udeležbo na tečaju. Za vse one, ki bodo tečaj z uspehom dovršili, je predviden za kasneje še nadaljevalni tečaj. Za udeležence tečaja je hrano in stanovanje oskrbel Okrožni odbor.

JOŽE GLONAR

Iz Novega mesta v Atene

Nadaljevanje in konec

Mi smo dobili na stadionu lepa mesta. Vse okrog nas je polno ljudi, ki napeto pričakujejo začetek tekmovanja. Razni prodajalci kriče ponujajo časopise, prospekte in »limonades«.

Ko je prišel mrak, so prižgali nešteto reflektorjev, ki so lepo razsvetlili ves prostran prostor. Že se je pričel svečan sprevod vseh nastopajočih. Na čelu je godba, ki igra koračnico. Vsi tekmovalci se postroje v sredini stadiona, nato igrajo himne vseh treh nastopajočih držav, dvigajo zastave, pozdravljajo, kakor na olimpijskih igrah. Naši tekmovalci so se požrtvovalno borili in osvojili prvo mesto. Tudi Grki in Turki so bili zelo borbeni. Publika je bodrila zmagovalce, posebno svoje, a tudi zadnji so bili deležni aplavza z žvižganjem, s katerim tukaj izražajo veselje.

Od starejših predvojnih tekmovalcev sem opazil samo še Grka Mavropostolosa, s katerim sem pred vojno tekmoval v Carigradu. Ta je še vedno aktiven in publika ga je navdušeno pozdravila pri teku na 5 in 10 kilometrov. Šarčević je prvi dan dosegel nov rekord olimpijskega stadiona v Atenah in tudi jugoslovanski rekord z metom krogle 16.16 m. Tega rezultata smo se najbolj razveselili. Zmagovalci so šli po vsaki panogi na častni prostor in prvi je prejel lep pokal.

Tekmovanje se je hitro odvijalo, sodniki so opravili svoje naloge brezhibno.

Na Akropoli

Naslednji dan dopoldne smo si ogledali Akropolo. Ni daleč od središča mesta in leži na majhnem gričku. Plačali smo vstopnino in najeli vodnika. Ni nam bilo žal denarja, kajti vodnik nam je francoščini v dveh urah povedal in pokazal toliko zanimivega, kolikor vsa leta v srednji šoli nisem slišal o grški zgodovini. Ni nam razlagal samo o Akropoli, ampak nam je tolmačil vse znamenitosti Aten, ki so vidne z Akropole. Videli smo Pantheon, Odeon, Hadrijanov vhod, rimski forum, Dionisovo gledališče itd. Največ zanimivega pa je na sami Akropoli. Kako zanimivo nam je vodič pripovedoval! V hramu zmage je kip Zmage s krili. Po zmagi Grkov pri Salamini in Maratonu, pa so kipu porezali krila, da jim zmaga ne bi ušla, povedal nešteto. Zelo nazorno je opisal in pokazal razliko med dorskim in jonskim slogom. V sredini Akropole je gaj kipov, a danes so ohranjeni samo še nizki podstavki.

Zelo samozavestno je vodnik končal svojo razlago: »Ponosni smo na našo visoko kulturo in da smo uspešno branili Evropo pred napadi barbarov.«

Drugi dan tekmovanja

Proti večeru smo šli spet proti stadionu, koder se je odvijal drugi del atletskega troboja. Srečali smo še večje trume gledalcev, ki so hiteli, da bi zasedli čim boljše prostore. Pred neko palačo so imeli častno stražo evzoni v slikovitih nošah. Z zanimanjem smo opazovali njihova nagubana kratka krilca.

Najboljša mesta na stadionu so bila kaj hitro zasedena. Točno ob 19.30 je prišel grški kralj Pavel II. z družino in spremstvom. Burno pozdravljeni od občinstva so zasedli častne marmornate fotelje. Tekmovanje se je takoj pričelo in je bilo še bolj zanimivo, kakor prejšnji večer. Segedinu je prestolonaslednik po zmagi v teku čez zapreke izročil pokal. Največje zanimanje je bilo za prihod tekačev maratoncev, ki so že ob petih popoldne zapustili kraj Maraton in so se že bližali Atenam. Gledalce so sproti obveščali o teku in mi smo se zelo razveselili, ko smo slišali, da teče med prvimi naš Škrinjar in tudi Skenderovič ni mnogo zaostal. Težko je bilo teči na 42 km v taki vročini. Nekaj minut čez osmo je pritekel v stadion burno pozdravljen naš Škrinjar. V roki je držal oljčno vejico, s katero je pozdravljal občinstvo. Komaj je pretekel ciljno črto, so ga že morali odnesti na nosilih. Tudi večina ostalih je izčrpana omagala na cilju. Naš drugi tekač Skenderovič, pa je omagal že med potjo. Ko so zmagovalcem delili nagrade, je naš zmagovalec prišel do častnega mesta, podprt od dveh tovarišev in navdušeno pozdravljen od vsega občinstva. Prejel je zelo lep pokal. Pri skoku s palico našemu rekorderju Milakovu ni šlo do 4 m. Začel je prepozno in se ni pravilno pripravil za to tekmovanje. Na sporedu je bila še zadnja točka štafeta 4 krat 400 m, v kateri so naši dosegli samo drugo mesto. S tem je bilo končano zanimivo atletsko tekmovanje. Prvikrat se nam je posrečilo, da smo premagali grške atlete, kajti vse doslej so bili zmagovalci vedno Grki.

Bilo je že pozno v noč, na ulicah pa je bilo še vedno polno ljudi. Podnevi ostanejo ljudje zaradi vročine po večini doma, ponoči pa je vse na cesti. Povsod je neonska razsvetljava, številne so neonske reklame, ki se venomer prižigajo in ugašajo.

V Pirej

Naslednje jutro se peljeva s tovarišem v Pirej; rada bi se kopala v Egejskem morju. Podzemska železnica pelje res nekaj čas pod zemljo, vse do Pirej. Živahno je življenje v tej luki, polno ladij, trgovinic in nadležnih prodajalcev. Iščeva primeren prostor, koder bi se kopala, toda moj tovariš zaskrbljeno opazuje kopalce. Nihče nima minimalke in tako se boji, da naju ne bodo pustili na kopališče. Kmalu pa sva našla prosto obalo in sva se v miru kopala.

Popoldne smo si ogledali še razne zanimivosti, ter nakupili nekaj spominov na Grčijo in nekaj hrane za pot. Najbolj smo se založili z velikimi limonami, katere smo v vročini uživali kakor pomaranče. Poskusili smo tudi grško vino, ki je močno, toda tako odišavljeno, da ne prija našemu okusu. Nakupili bi si še marsikaj, a kaj ko so nam drahme že pošle.

Povratek domov

S tovarišem iz Maribora sva se vračala sama domov. Srbi, ki so imeli več denarja, so ostali še v Atenah. Že v Atenah sva na vlaku zasedla oddelek, v katerem sva ostala vso pot sama. Ponoči sva se udobno ulegla in nihče naju ni nadlegoval. Večkrat je sicer kdo pogledal v kupe, toda ko so videli, da sva tujca, so naju pustili na miru. Tako sva velik del srednje Grčije prespala in rano v jutru sva zopet pričela ogledovati okolico.

Na meji so z nama opravili kaj hitro in že sva v svoji domovini. Malo naprej od Skoplja sva šla v jedilni voz na kosilo. To je bilo prvo pošteno kosilo, odkar sva zapustila domači kraj. V Grčiji smo se težko odločili za kosilo ali večerjo, saj nismo navajeni tiste hrane. Najraje smo uživali kavo, jogurt, sadje, v splošnem tako hrano, kot jo poznamo v naših krajih.

Vlak se je ustavljal samo na večjih postajah. Tako sem v 43 urah prispel v Novo mesto.

FRANČEK SAJE:

Kako je naša vojska pomagala k porazu imperialistične Italije

(Iz razprave „Narodnoosvobodilna borba v Sloveniji od junija 1943 do kapitulacije Italije")

Glavni štab NOV in PO Slovenije se je temeljito pripravljal in usposabljal za neposrednejše vodstvo svojih enot, ki so prehajale v regularno armado. Pri tem delu je pred očmi imel skorajšnjo kapitulacijo italijanske vojske in odgovorne naloge naše vojske ob tem dogodku. To je razvidno iz brzojavke, ki jo je Edvard Kardelj 14. avgusta 1943 iz Glavnega štaba Hrvaške poslal v Slovenijo:

»V zvezi z vprašanjem, kaj naj zahtevamo v primeru premirja z Italijo, je Tito na moje vprašanje odgovoril tako: »Danes smo sporočili angleški misiji pri našem štabu naše pogoje za premirje z Italijani v Sloveniji. Ti so naslednji: Slovenski partizani bodo prekinili sovražnosti z italijansko vojsko na osnovi, če bodo enote italijanske vojske prekinile sovražnosti proti partizanom in obrnili orožje proti Nemcem, ali če italijanske enote izroče orožje in zapuste naše ozemlje. To sta dva izhoda za premirje z italijanskimi okupatorskimi enotami. Ko bodo trajala pogajanja, obe strani prekineta sovražnosti. Hkrati italijanske oblasti in vojaške enote ne smejo na okupiranem ozemlju izvršiti niti enega nasilja nad slovenskim ljudstvom. — V imenu Vrhovnega štaba NOV in PO Jugoslavije komandant Tito. — Te zahteve naj Glavni štab Slovenije v našem imenu preko majorja (Jonesa, šefa angleške vojne misije pri GŠS — op. F. S.) sporoči angleškim vojaškim krogom.« — Izročite te zahteve v uradni obliki Jonesu. Hkrati mu poluradno pojasnite, da tudi vse enote Prostovoljne protikomunistične milice (bele garde — op. F. S.), ki je v stavu italijanske vojske smatrate za sestavni del okupatorske vojske.«[11]

Izvršni odbor Osvobodilne fronte je 15. junija 1943 pozval zapeljane Slovence, naj zapuste kvislinško belo in plavo gardo, kot je slovensko ljudstvo imenovalo četniške skupine. Dne 31. julija je ponovil svoj poziv zaslepljenim Slovencem. Temu pozivu se je pridružil tudi šef zavezniške misije major Jones, ki je poslal belogardistom poslanico, naj odložé okupatorjevo orožje in se pridružijo partizanskim brigadam. Dne 8. avgusta 1943 pa je Glavni štab NOV in PO Slovenije izdal odlok o amnestiji vseh belogardistov in plavogardistov, ki bi se predali naši vojski.[12]

Vzporedno s povečano aktivnostjo političnega dela, razkrajanjem belogardističnih vrst, razširitvijo in utrditvijo terenskih organizacij Osvobodilne fronte je reorganizirani Glavni štab NOV in PO Slovenije pripravil tudi vse potrebne vojaške ukrepe za kapitulacijo Italije. Ukazal je množično mobilizacijo v narodnoosvobodilno vojsko, povečano aktivnost brigad in odredov ter formiral nove brigade. Ustanovil je prvi dve slovenski diviziji in jih koncentriral na Dolenjskem ter Notranjskem, da bi razorožili poražene italijanske divizije in branili novo osvobojeno ozemlje pred nemškim vdorom . . .

*

Dolenjska, Notranjska in Ljubljana so sestavljale tako imenovano Ljubljansko pokrajino. Na tem ozemlju so italijanski okupatorji imeli naslednje svoje enote: divizijo »Cacciatori delle Alpi« s sedežem v Ljubljani, divizijo »Isonzo« s sedežem v Novem mestu, divizijo »Lombardio« s štabom v Karlovcu, grupacijo fašistične milice »XXI Aprile« s sedežem v Kočevju in grupacijo »Guardia alla Frontiera« na Notranjskem ob bivši jugoslovansko-italijanski meji. Razen teh sil so tu Italijani razpolagali tudi z vojaškimi in civilnimi karabinerji in policijo. Te enote so bile v sestavu XI. armadnega korpusa s sedežem v Ljubljani, ki je 1. junija 1943 štel okoli 50.000 mož.[68]

Razen teh svojih sil je XI. armadni zbor razpolagal tudi s kvislinško MVAC (Milizia volontaria anticomunista — Prostovoljna protikomunistična milica) ali belo gardo, ki je 15. avgusta 1943 imela 104 postojanke po Dolenjski in Notranjski s skupno 6049 oboroženih mož. Kvislinško belo gardo so Italijani dobro oborožili, saj so ji razen pušk dali 38 težkih in 147 lahkih strojnic.[69] Z belo gardo in italijansko vojsko je v borbi proti narodnoosvobodilni vojski sodelovalo tudi 5 četniških ali plavogardističnih odredov z okrog 400 plavogardisti.[70]

SOVRAŽNE SILE V LJUBLJANSKI POKRAJINI SO SKUPNO ŠTELE OKROG 56.400 MOŽ

Ta sovražna vojska pa se ni borila le proti partizanskim enotam, temveč je delala tudi nepopisna nasilja nad svobodoljubnim slovenskim ljudstvom. Kljub okupatorskemu in belogardističnemu terorju pa so se slovenski ljudje vse čvrsteje oklepali Osvobodilne fronte.

»Politična situacija v Sloveniji se razvija prilično dobro. Prehod ljudskih množic na pozicije Osvobodilne fronte se nadaljuje. Na osnovi vseh poročil lahko trdimo, da je tudi v Ljubljanski provinci (kjer je bilo razen Štajerske politično stanje najslabše zaradi belogardističnega narodnega izdajstva in terorja belogardističnih tolp — op. F. S.) danes 80 odstotkov prebivalstva izrazito za Osvobodilno fronto. Organizacijsko zajemanje teh množic še vedno zaostaja za političnim razvojem . . . Razkrinkanje in demoralizacija v belogardističnih vrstah napreduje . . .

Sicer pa je po zadnjih mednarodnih in domačih dogodkih avtoritet OF zelo porasla . . . Največji uspeh naših v Ljubljani so brez dvoma množične demonstracije. Prve so bile 1. avg. (1943). Demonstriralo je 12.000 ljudi za izpust internirancev. Demonstracije so se takoj stopnjevale v politične za svobodno in združeno Slovenijo, novo Jugoslavijo. Vojaštvo in tankisti, ki jih je poslal Gambara na ulice proti demonstrantom, so ploskali. Gambara je dal s težavo poloviti 25 ljudi, ki so bili drugi dan obsojeni vsak na 12 let ječe in deportirani v Italijo. Čez kakih deset dni so se ponovile naše demonstracije na pokopališču na grobovih talcev (in drugod — op. F. S.). . .

V kratkem se bo dalo v Ljubljani mobilizirati kakih 800 do 1000 ljudi. To je seveda šele za začetek. Na osnovi razpoloženja in strahu pred Nemci je pričakovati masovni dotok v partizane. Odredili smo mobilizacijo pod parolo »Za ljubljansko brigado!« Težave so s transportom . . .«[71]

NA DOLENJSKEM IN NOTRANJSKEM SO OPERIRALE ŠTIRI UDARNE BRIGADE, TRIJE ODREDI IN ZAŠČITNI BATALJON GLAVNEGA ŠTABA

Njihova številčna moč je bila 1. avgusta 1943 naslednja: Prva SNOUB Toneta Tomšiča je imela na licu 580 mož, II. SNOUB Ljube Šercerja 620 mož, IV. SNOUB Matije Gubca 529 mož in V. SNOUB Ivana Cankarja 581 mož. Vzhodnodolenjski odred (ZDO) 149, Notranjski odred okrog 50 in Levstikov bataljon okrog 150 borcev. Brigade in odredi so imeli na mestu 2958 borcev, 481 ranjenih v bolnicah in 110 začasno odsotnih, skupno 3549 mož. Njihova oborožitev je razen pušk bila: 105 lahkih in težkih mitraljezov, 5 lahkih in en težki minometalec, 3 protitankovski in en gorski top.[72]

Glavni štab NOV in PO Slovenije je 27. maja 1943 vsem enotam razposlal povelje vrhovnega komandanta NOV in PO Jugoslavije za splošno protiofenzivo, ki naj bi med peto sovražno ofenzivo razbremenila glavnino naše vojske.[73] Nato je Glavni štab Slovenije izdelal naslednji operacijski načrt: Tomšičeva in Gubčeva brigada naj napadeta nemške postojanke južno od Litije, medtem pa naj Cankarjeva in Šercerjeva brigadi zahodno od Litije prekoračita Savo in prodreta na Gorenjsko in Štajersko.[74]

Cankarjeva in Šercerjeva brigada sta krenili 27. maja 1943 iz Bele krajine preko Gorjancev na področje Šmarjete, kjer sta Gubčevi brigadi oddali teže prenosno opremo in težko orožje. Dne 1. junija sta odhiteli preko Trebelnega, Mirne in Sv. Križa pri Litiji do nemško-italijanske okupacijske meje med Temenico in Metnajem nad Stično. Na ta sektor sta dne 3. junija prispeli tudi Gubčeva in Tomšičeva brigada, ki je konec maja prešla z Notranjske na Dolenjsko. V noči od 4. na 5. junij so vse štiri brigade prekoračile zaminirano in z bodečo žico zavarovano nemško mejo.

TOMŠIČEVA IN GUBČEVA BRIGADA STA ŠE ISTO NOČ NAPADLI NEMŠKE GRANIČARSKE POSTOJANKE

I. bataljon Tomšičeve brigade Osredek, III. bataljon Javorje in Gubčeva brigada Dobeče. Čez dan sta se obe brigadi uspešno borili z močnimi kolonami nemške policije, žandarmerije in vojske, ki so prihajali iz Litije. V noči na 6. junij sta se brigadi vrnili na italijansko stran.[74] Ko sta se Tomšičeva in Gubčeva brigada zapletli v boje z Nemci, sta se Cankarjeva in Šercerjeva brigada neovirano približali Savi pri železniški postaji Jevnici. Ker je bila Sava močno zastražena z nemškimi zasedami, razen tega pa še narasla, da je ni bilo mogoče prebresti, sta se obe brigadi po dveh dneh preko Javorja vrnili preko nemško-italijanske meje. — Spotoma sta uničili dva nemška avtomobila.[76]

V teh bojih so Nemci po partizanskih virih imeli 100 mrtvih in ranjenih, razen tega pa so štiri brigade uničile več nemških avtomobilov in zaplenile precej orožja ter opreme.[77] Komandant nemške zaščitne policije na Štajerskem pa priznava 12 mrtvih in 15 ranjenih Nemcev.[78]

Po vrnitvi na italijansko okupacijsko ozemlje so vse štiri brigade čakale močne italijanske sile. Zaradi koordinacijskih akcij brigad, je italijansko poveljstvo spremenilo svojo taktiko. Štab XI. armadnega zbora je svojim enotam ukazal, naj italijanske posadke oddvoje večino svojega moštva in iz njih formirajo maneverske skupine, ki naj bodo več dni na pohodu, stalno pripravljene za borbo.[79] Komandant XI. armadnega zbora general Gambara je računal, da bo na ta način uničil partizane, zlasti še, ker so bili po njegovem mnenju brez municije.[80]

Partizanom je res primanjkovalo streliva za jugoslovanske puške, saj so mnogi borci imeli le po pet nabojev. Kljub temu pa stvar ni bila tako kritična, kot je mislil Gambara, ker so brigade imele že večinoma italijansko orožje, za katero pa so v neprestanih borbah zaplenile dovolj municije.

OPOMBE

[11] Glavnom štabu Slovenije — 14 VIII. 1943 — Bevc: fascikel depeš iz 1943. leta.
[12] F. Saje, »Belogardizem«. II. izdaja. Ljubljana L 952, str. 583.
[68] Operativni dnevnik XI. armadnega zbora, številčno stanje z dne 1. VI. 1943; Muzej NOB.
[69] F. Saje, Belogardizem, II. izdaja, str. 538.
[70] Prav tam, str. 550 do 574.
[71] Centralni komite KPS, 27. avgusta 1943, tov. Krištofu-Kardelju.
[72] Številčno stanje 1. VIII. z dne 1. 9. 43. Stanje oborožitve z dne 1. VIII. 1943.
[73] Glavni štab NOV in POS, dnevno povelje dne 27. V. 1943; Muzej NOB.
[74] Slovenski zbornik, 1945, str. 633.
[75] Prav tam, str. 634.
[76] Iz borb in življenja prvih štirih slovenskih brigad, Ljubljana 1952, str. 120.
[77] Slovenski zbornik 1945, str. 719.
[78] Štabni razgovori 21. junija 1943; Pokr. arhiv Maribor.
[79] XI. armadni zbor 62/2587 op., 16. V. 1943; Muzej NOB.
[80] XI. armadni zbor 62/3138 op., 12. VI. 1943; Muzej NOB

(Konec prihodnjič.)

Skrbi mlinarjev na Težki vodi

Vodovodno zajetje je v Stopičah že zabetonirano. Pred kratkim je sklicala uprava mestnega vodovoda lastnike zemljišč na vodopravno razpravo. Lastniki parcel, ki bodo z izkopom jarkov za polaganje vodovodnih cevi oškodovani, niso zahtevali pretiranih odškodnin in so radi dovolili izkope. Izkopi so do Gornje Težke vode dovršeni in se pomikajo že proti Črmošnjicam. Tu pa se nahaja pod tanko plastjo zemlje dolomit, zato se čutijo pomanjkanje kompresorjev.

Največ skrbi delajo vodovodne gradnje mlinarjem ob Težkem potoku. Vsi razen Bojanca, Kovačiča in Brulca so zahtevali pretirane odškodnine, ki bi jih novomeška občina nikakor ne mogla izplačati, niti niso upravičene. Predvideno je, da bo v nadaljnih dvajsetih letih pritekalo v Težki potok 40 litrov vode na sekundo manj kot sedaj. Mlinarji se za to boje, da bodo morali prenehati z mletjem. Zato zahtevajo od mestne občine, naj bi jim napeljala električni industrijski tok in mline preuredila na električni pogon. Vsaka taka preureditev bi stala 250.000 dinarjev, električna napeljava 150.000 din, električna energija pa 135.000 dinarjev, kar bi zneslo v petdesetih letih 6,750.000 dinarjev. To so vsekakor zahteve, ki jim nikdar ne bo mogoče ugoditi. Pri tem je treba vedeti, da so napredni mlinarji že pred vojno opustili mletje na vodni pogon, ker jim je Težki potok dajal premalo vode; raje mljejo z elektriko. Nihče tudi ne zahteva od mestne občine, naj bi jim morda popravila jeze, ki trenutno popuščajo vodo na vseh koncih in krajih in to znatno večje količine, kot jo bo vsrkavalo novo vodovodno omrežje.

Letos bo dokončana prva faza gradnje iz Stopič na Črmošnjice in na staro omrežje. Do konca septembra bodo v Novo mesto prispele tudi vse vodovodne cevi. Trenutno je najbolj pereče vprašanje gradenj vodovodnega omrežja pomanjkanje denarja.

NEKAJ BESED O ESPERANTU

Esperanto je umetno sestavljen mednarodni jezik, se pravi, da se ni razvil v dolgem procesu kot drugi jeziki. Dobrih 65 let je minilo, odkar ga je poljski zdravnik Zamenhof prvič objavil. Pesimisti so mu sicer napovedovali skorajšen konec, toda temelji so bili položeni. Število pristašev novega jezika se je večalo iz leta v leto, jezik si je začel krepko utirati pot v radiu, turizmu, trgovini in drugje. Vsako leto so svetovni esperantski kongresi, ki so nekakšni delovni sestanki; kongres, ki je pravkar minil v Zagrebu, je bil že osemintrideseti po vrsti. Prisostvovali so mu delegati iz več kot 30 držav sveta in vsi so se sporazumevali v esperantskem jeziku.

Katere so prednosti jezika? Enostavna slovnica, ki ne pozna raznih trdih in mehkih sklanjatev, izjem in nepravilnih glagolov, ki so jih polni vsi ostali jeziki. Besedni zaklad je kolikor toliko znan razgledanemu človeku, to so stvari, ki olajšajo učenje jezika. Pri resnem učenju ga človek kaj kmalu obvlada, medtem ko ostalih jezikov še v dolgih letih ne popolnoma.

Jezik je nevtralen in prav zato je lahko mednaroden. Za njim se ne skrivajo nikaki politični ali celo zavojevalni cilji, kot se je dogajalo in se na žalost še s takozvanimi svetovnimi jeziki; spomnimo se samo najbližje preteklosti. Ni bil zgolj slučaj, da so nacisti besno preganjali esperantsko gibanje in da mu še danes za »železno zaveso« niso naklonjeni. Na drugi strani pa ima gibanje v naši državi podporo in simpatije celo najvišjih državnih voditeljev. Vedeti moramo, da jezik ni sam sebi namen. Esperantsko gibanje je postalo dosti več, kot zgolj jezikovno gibanje. Jezik je postal močno sredstvo za resnično zbližanje narodov, za zbližanje in sodelovanje brez lepih besed in puhlih fraz. Če nič drugega, to bi dovolj opravičevalo njegov obstoj.

Vseh uspehov, ki jih je esperanto že dosegel, ni mogoče opisati, preveč jih je. Obstoji že obsežna književnost, od leposlovnih preko tehničnih do najbolj zamotanih filozofskih razprav. V svetu izhaja precej revij o esperantu, tudi Jugoslovani imamo svojo. Mnoge radijske postaje oddajajo programe v esperantu. V mnogih šolah poučujejo jezik kot obvezen ali neobvezen predmet. Tisoči in tisoči ljudi si dopisuje s svojimi stanovskimi tovarišiji z vseh koncev sveta in si tako razširja duševno obzorje.

Se in še bi lahko nizal uspehe, ki jih je doslej esperanto že dosegel, a žal prostor tega ne dopušča. Kdor se za stvar resneje zanima, lahko dobi pojasnila pri Zvezi esperantistov Slovenije, Ljubljana, Miklošičeva 7. Namen tega članka je bil le v skopih črtah pokazati na mednarodni jezik in opozoriti nanj tiste, ki prebirajo naš list.

B.

Še je čas, da se vpišete v članstvo Prešernove družbe

Obveščamo vse poverjenike in prijatelje dobre knjige, da bomo do preklica nadaljevali z vpisovanjem novih članov Prešernove družbe. Glavni odbor je namreč po zaključnem roku sprejel še nad 1.600 prijav novih članov. Zaradi počitnic in raznih drugih razlogov pa številni poverjeniki niso zaključili vpisovanja ter nam zato še niso javili števila članov. V okoli 50 občinah pa je postavljanje poverjeniške mreže močno zakasnilo. Vse to je narekovalo Glavnemu odboru, da je določil večjo naklado svojim knjigam kot pa je doslej vpisanih članov. S tem je omogočeno zamudnikom, da se vpišejo v članstvo ter si s tem zagotove prejem 5 dragocenih knjig. Poudarjamo, da ostane članarina 240.— din nespremenjena do izida knjig. Kasneje bo le nekaj knjig na razpolago v knjigarnah po knjigotržnih cenah, ki bodo znatno višje.

Ker je naklada knjig omejena, pohitite z vpisom, da ne ostanete brez knjig Prešernove družbe.

Vse poverjenike prosimo, da nam vsakih 15 dni javljajo nove člane, da jih ne bi zaključek vpisovanja presenetil.

Glavni odbor Prešernove družbe

Tudi pri žemljah lahko zaslužiš . . .

. . . toda biti moraš gostinski podjetnik, kajti le kot tak imaš, kakor kaže doslej v Novem mestu praksa, pravico, da poskočiš od nakupne cene 4 din za žemljo na 7 din, ko jo serviraš gostu. Dnevno časopisje z veseljem ugotavlja znižanje cen za živila, toda kaže, da si novomeška gostinska podjetja ob vseh teh napovedih mislijo svoje in se potrošnikom smejejo v pest.

Zakaj pa lahko v Črnomlju, kjer je prodajna cena v pekarnah za kos 5 din, prodajajo žemlje po 6 din v gostinskih podjetjih?

Deset let stara deklica je rodila otroka

Nadzornica nekega doma za nezakonske matere v ameriškem mestu Youngstownu je pred dnevi sporočila, da je v domu 10 let stara deklica rodila otroka ženskega spola. Dodala je, da tehta mlada mati dobrih 51 kilogramov in da je zdrava. Ime mlade matere ni bilo objavljeno, prav tako ne ime otrokovega očeta, sumijo pa, da je to neki 50 let star mož.

Ljubezen, ki ne popusti tudi po hudem pretepu

Jerry Dickerson v ameriški državi Arizona se je sprl s svojo zaročenko in jo v restavraciji udaril po glavi s skodelico za sladkor. V glavo ji je vrgel tudi krožnik s smetano, vrgel je tudi steklenico s paradižnikovo omako, pa je ni zadel. Zaročenka je nekje staknila puško in dvakrat ustrelila proti njemu. S prvim strelom ga je zadela v glavo, z drugim pa v koleno. Ko je ležal na tleh, ga je še nekolikokrat udarila s puškinim kopitom po glavi. Odpeljali so ga v bolnišnico, kjer so mu rešili življenje. Pravi, da je ne bo tožil, ker jo ima še vedno rad. To je naše dnevne časopise, je večpotrdila tudi ona, rekla pa je, da je bila hudo razburjena, vseeno pa še vedno čuti do njega globoko ljubezen. Trdijo, da se bosta v kratkem poročila.

Pojasnilo

3. julija letos je naš list objavil članek o perečih vprašanjih zobozdravstva v Beli krajini, kjer dopisnik omenja, da potrebuje zdravstveni dom v Črnomlju stalnega zobozdravnika in ordinacijsko sobo za zobozdravstvo. Dopisnik je pomotoma zamenjal tehnika za zobozdravnika. Dejstva so namreč ta, da zdravstveni dom v Črnomlju ima stalnega zobozdravnika, ki ordinira vsak dan, in lepo urejeno ambulanto, ni pa imel zobotehničnega oddelka, zobotehnika in ne potrebnega instrumentarja, kar pa je sedaj že delno urejeno.

Nekaj starih okroglih

»Včeraj sem ga srečala, pa me je hotel poljubiti. To sem tekla!«

»Pa si ga ujela?«

»Poznal sem tri ženske in vse tri so me napravile nesrečnega.«

»Kako to?«

»Prva me je varala, druga je umrla, tretja pa je moja žena . . .«

»Si imel s predavanjem kaj uspeha?«

»Imel, toda samo v eni točki.«

»In sicer,«

»Tedaj, ko sem rekel: končano! — je zahrumelo po dvorani burno ploskanje.«

ČE OTROK RAZMISLJA

»Mamica pravi, da me je štorklja prinesla, očka trdi, da so me v bolnici kupili, naša soseda pa spet pripoveduje, da so me angelčki prinesli. To ne bo držalo. Nekdo od njih prav gotovo laže!«

IZ PARKA

V parku se sprehaja neko dekle z otroškim vozičkom in s punčko v vozičku. Pa pride mimo mlad mož in ga gane tiha sreča, še bolj pa kodrasta punčka v vozičku:

»Kako si srčkana! Cigava pa si?«

»Še ne ve. Jutri bo komaj prva razprava,« prijazno raztolmači mamica.

Misli

Smeh je sonce; zimo prežene s človeškega obraza.

*

V nasmehu je pritrditev; v smehu pa dostikrat zavračanje.

*

Pogled na lepoto zasenči vse drugo. Njena bližina greje kakor sončna luč. Veselimo se njenega najneznatnejšega pozdrava in srečni smo, če se mudi pri nas; ona je življenje.

*

Nekoč smo izpraševali prijatelje: »Kateri krojač ti dela obleke?« Zdaj jih bomo kmalu izpraševali: »Kateri krojač ti obleko — obračaš?«

Viktor Hugo

Utrinki

Druge moraš poznati, da poznaš samega sebe.

*

Dober svet posreduj tudi drugim. Edino to lahko storiš z njim; samemu sebi ne koristi nikoli.

*

Čudno je, kako togoti naš uspeh našo okolico.

*

Mnogo ljudi preživi svoje življenje s slabo vestjo in pokvarjenim želodcem.

*

Poguma človek ne kaže v umiranju, temveč v življenju.

*

Umetnost, da je človek srečen v ljubezni, je v tem, da daje vse, a ničesar ne zahteva.

Uvrstite se med poverjenike Prešernove družbe. Vsak poverjenik obdrži 10 % pobrane članarine

»Veste, raje bi vzel nekaj v sivi barvi!«

LOJZE ZUPANC: 4

VELIKI DNEVI

Povest

»Kar slišijo naj me, sakramenski polentarji!« godrnja stari Mike dalje in si s čadasto roko utira znoj s čela. »Le kdo jih je klical k nam? Nihče! Za staro Jugoslavijo se naši možje in fantje niso hoteli boriti. Izdali so jih in pustili njih in nas na cedilu. Fantje so pometali puške v jarke. Te šleve fašistične pa so s paradnim maršem prikorakale v Ljubljano in se razlile po vsej domovini. Pred njimi pa je korakala godba. Hahaha, kakor da so prišli na svatbo . . .«

Pljunil je od jeze in glasno zaklical proti snahi: »Oženili so se z našo izdano domovino, zdaj pa jo ožemajo ko staro prnjo.«

Naslonil se je na nakovalo in ni slišal, kako Tijče požvižgava, kako goni meh, kako razžarjeno železo švisti na vignju. Žalostne misli so ga objele. Spomnil se je na brata Jurja, ki so mu fašisti sredi prošle zime posekali pol loze. »Zalega! Tatovi! Tfej!« je pljuval v nemočni ihti.

Res je bilo tako in ni se zaman razburjal. Jurju so obljubili, da mu bodo plačali vse do zadnjega krlja. Nič ni pomagalo, ko jih je starec s solznimi očmi prosil, naj mu ne uničijo najlepšega gozda. Izgovarjali so se, da jim njegova loza zastira razgled po železniški progi.

Ha, ali jim je Jurjev gozd zares zastiral razgled? Ali si ne bodo naredili razgleda vse tja do daljnega Trsta, če bodo še drugim tako uničili gozdne parcele kakor so jo uničili Jurju?

»Nas in zanamce pa naj potlej kar kraška burja odpiha,« je vrelo v starem kovaču. »Stoletja so že minila od takrat, a še danes ve vsak Slovenec, da so Benetke zgrajene na pilotih, ki so jih tujci posekali po naših gozdovih. Tfej, dve muhi na en udarec!«

Zadnje besede je že glasno spregovoril, da ga je slišal Tijče v kovačnico.

»Kakšni muhi, dedek?« vpraša mladec.

»Stricu Jurju so posekali najlepši gozd,« odgovori stari z grenkim glasom.

»Saj vsak dan samo o tem govorite,« pravi Tijče. »Učitelj Potočnik nam je pripovedoval, ko sem hodil še v šolo, da so gozdovi naše narodno bogastvo. Zato vas to jezi, kajne, ded?«

»To je bil prvi udarec,« podoživlja starec v sebi, kakor da je preslišal vnukove besede. »Drugega bi radi zadali partizanom, ki se zbirajo v gozdovih. Razgleda se jim hoče? Eh! Partizanov se boje, pa izsekavajo najlepši les. Zdaj sekajo ob cestah in ob železniški progi. Toda vseh gozdov ne bodo mogli posekati! Tudi za partizane bo še ostalo gozdov na pretek. Zbero se, učvrste, oborože, potem pa —«

»Ded, žareče je! Pridite pogledat!« zakliče Tijče iz kovačnice.

In stari odide v kovačijo. Že se pripravlja, da bi vkleščil žareče železo in ga z vignja ponesel k nakovalu, pa ga zmoti glasen jok. Kaj se je zgodilo? Pusti vse vnemar in z vnukom planeta pred kovačnico. Mimo prijoče stara Marentička iz Gradaca in med jokom odgovarja gospodinji Bari, ki jo, stoječ na hišnem pragu, ogovarja.

»Vse so premetali v bajti,« stoče starica. »In srebrno uro, ki jo je moj pokojni Ivo zapustil sinu, so ukradli. Prosila sem jih, naj jo puste v predalu, da je to edini spomin na mojega pokojnega moža, pa me je čokat črnosrajčnik surovo pahnil iz sobe.«

»Spet fašisti,« ugane stari kovač in oči mu zažare v divji jezi.

»Našega Juleta so vklenili in odgnali,« hlipa starica dalje. »Nič jih nisem razumela, kaj so kričali. A preden so odšli, mi je še eden pokazal vžigalice in se z divjim pogledom zagledal na slamnato streho. Menda mi je grozil, da mi bodo zažgali streho nad glavo.«

»Pa kje je zdaj Jule?« se v njen neutolažljivi jok oglasi stari kovač.

»Zaprt je!« zatuli starica in se sesede na klopico pred hišo. »Pretepavajo ga. Sinoči mi je poštarica povedala. Slišala je, kako je kričal v gradu, ko so ga bili . . .«

»Prekleti gadje!« zagodrnja stari in se umakne nazaj v kovačnico, ker ne ve, s kakšnimi besedami naj bi tolažil staro Marentičko.

Ona pa si obriše solzne oči in odide dalje po vasi. Sama, na vsem širokem svetu sama in zapuščena. Doslej je njen Jule skrbel zanjo. Odgnali so ji ga in čez noč je postala beračica.

Odide dalje. Kam dalje? Nihče je ne vprašuje. Ustavi se skoraj pri vsaki hiši v Dobravicah in razkriva začudenim vaščanom svoje gorje. In glej — v vseh srcih vstaja nepoznana groza pred nasiljem, ki je pričelo zmagovati.

Stari kovač dolgo strmi za staro Marentičko. Skozi zamazano, čadasto šipo v oknu kovačnice gleda za njo, ki se opoteka po vasi. Le dalje, le dalje od hiše do hiše. — — —

Staremu pa se vžiga ogenj v očeh. Ogenj sovraštva do nasilnih tujcev. Z vignja pograbi žareče železo. S Tijčetom pohitita pred nakovalo. Jezno, da iskre frle na vse strani, nabijata po njem. Iznenada pa stari kovač prejenja nabijati. Zamišljeno strmi nekam nad vrhove dreves v Veliki lozi. »Koliko časa bomo še molčali in trepetali pred njimi?« vrta v njem trpka misel. »Tako naprej ni mogoče živeti. Ali naj poginemo ko živina? Živeti nam ne puste. Živeti!«

Tijče najbrž ugane, kaj se dedu podi po glavi. Ve, da je razdražen in da se na silo kroti ko molči. A tega ne ve, da takšen molk žge srce in dušo. In se ojunači ter vzklikne: